

Kooli eestikeelsete õpetajate hinnangud laste keelelisele arengule
2023. aasta kevad

Koostajad: Piret Baird, Reili Argus

Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituut
Haridus- ja Teadusministeerium

TALLINNA ÜLIKOOL

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Sisukord

<i>Sissejuhatuseks</i>	4
1. Ülevaate lähtekohad	4
2. Laste keeleline areng. 2020. a alustanute (A) grupp	5
2.1. Eestikeelne grupp	5
2.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	6
2.1.2. Lugemisoskus	6
2.1.3. Kirjutamisoskus	6
2.2. Peamiselt vene keelt kõnelevate laste grupp	6
2.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	7
2.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus	8
2.2.3. Kirjeldusoskus	10
2.2.4. Täheanduskategooriate väljendamine	11
2.2.5. Venekeelsete laste hääldusoskus	13
2.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus	13
2.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada	14
2.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp	15
2.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	15
2.3.2. Täheanduskategooriate väljendamine	16
2.3.3. Kirjeldusoskus	17
2.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid	19
2.3.5. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldus	20
2.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus	21
2.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus	21
2.4. Võrdlus eelmise aasta (2022) tulemustega	22
3. Laste keeleline areng. 2021. a alustanute (B) grupp	24
3.1. Eestikeelne grupp	24
3.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	24
3.1.2. Lugemisoskus	24
3.1.3. Kirjutamisoskus	25
3.2. Venekeelne grupp	25
3.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	25
3.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus	27
3.2.3. Kirjeldusoskus	29
3.2.4. Täheanduskategooriate väljendamine	31
3.2.5. Venekeelsete laste hääldusoskus	32
3.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus	33
3.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada	34
3.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp	35
3.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	35
3.3.2. Täheanduskategooriate väljendamine	36
3.3.3. Kirjeldusoskus	37

3.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid	39
3.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus	41
3.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus	42
3.4. Võrdlus projekti alguse (2021) tulemustega	42
4. Kokkuvõtteks	44

Sissejuhatuseks

Seire eesmärk oli anda ülevaade 2020. ja 2021. aastal projektiga „Professionaalne eestikeelne õpetaja mitmekeelses klassis“ liitunud klassides õppivate laste eesti keele oskusest pärast vastavalt kolme või kaht aastat projektis osalemist. Mitmekeelsete klasside eestikeelsetelt projektiõpetajatelt saadi andmed kokku 744 lapse kohta (361 last, kes on projektis osalenud kaks aastat, ja 382 last, kes on projektis osalenud kolm aastat). Alljärgnev kokkuvõte on koostatud 2023. aasta 12. juuni seisuga andmete põhjal.

Kokkuvõtte aluseks on projektiõpetajate täidetud küsimustikud. Õpetajatel tuli kõikide laste keelelist arengut hinnata ja projekti lisandunud õpilaste koduse keelekeskkonna kohta andmed koguda etteantud küsitlusvormi põhjal. Sama küsimustikuga hindasid laste keeleoskust ja kodust keelekeskkonda nii venekeelse kooli kui ka eestikeelse kooli mitmekeelse klassi õpetajad. Kokku osales hindamises 21 kooli 40 õpetajaga. Hindamine toimus 2023. aasta aprillist juunini. Hindamisleht põhines suures osas aastal 2022 kasutatud lehel. (Peamine erinevus eelmise variandiga võrreldes puudutab koduse keelekeskkonna kohta käivat osa. Sel aastal palusime selle osa täita vaid uute õpilaste lehtedel.) Hindamislehte tutvustati õpetajaile vastaval koolitusel. Õpetajad hindasid lapse keeleoskust, vaadeldes tema tegevust tavapärases õpituatsioonis. Iga lapse keelelise arengu hindamiseks soovitati õpetajal varuda üks päev, mille jooksul lapse keelelist käitumist hinnata.

Järgnev ülevaade on esitatud kahes osas: 2020. aastal projektiga liitunud laste (A-rühm) keeleoskuse ülevaade ning 2021. aastal projektiga liitunud laste (B-rühm) keeleoskuse ülevaade. Esimese grupi puhul on esitatud võrdlus aasta tagasi saadud tulemustega, teise grupi puhul projekti algusega 2021. aasta sügisel. Andmete esitamisel kasutatakse kirjeldavat statistikat. Kokkuvõttes on esitatud, kus võimalik, võrdlusandmed projekti alguse ehk 2020. aasta seireuuringu tulemustega.

1. Ülevaate lähtekohad

Küsimustiku keelelise arengu osa oli jagatud kaheks. Esimeses osas pidid õpetajad hindama laste üldist suhtlemisoskust ja suulist kõnet. Selles osas tuli õpetajal vastates hinnata lapse keeleoskust mingist kindlast vaatluspunktist (nt argisituatsioonis toimetulek, jutustamisoskus jms) viiepunktilisel skaalal, kus 1 vastas kirjeldusele *puudub/ei oska*, number 2 kirjeldusele *väga harva/vähe*, 3 *piiratud hulgal*, 4 *enamasti/üldiselt* ning 5 kirjeldusele *alati/olemas/omandatud*.

Küsimused laste keeleoskuse kohta varieerusid sellest, et laps ei oska veel eesti keeles rääkida, kuni oskuseni jutustada lühikesi lugusid. Kõigepealt tuli hinnata lapse eesti keele oskust üldiselt. Kui laps eesti keelt ei rääkinud, siis tuli vastata neljale küsimusele, mis puudutasid räägitu mõistmist ja lapse võimet korrata järele sõnu ja väljendeid. Kui laps juba ise rääkis eesti keelt, tuli

need neli küsimust vahele jätta ja hinnata lapse oskust kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (küsimused, käsud ja väited), viisakusväljendeid, väljendada eri tüüpi tähenduskategooriaid (koht, aeg, viis, kasutades vastavaid leksikaalseid vahendeid), kirjeldada (ennast ja oma peret, pildil olevat, sh detaile, lemmiklooma, vahetut kogemust, kasutades kas ajasõnu või/ja -vorme), jutustada lihtsamaid lugusid.

Küsimustiku keelelise arengu teises osas pidi õpetaja hindama lapse hääldust (*hääldab õigesti kõiki häälikuid; üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul; räägib märgatava aktsendita* (täideti ainult mitte eesti kodukeelega lapse puhul); *räägib täiesti ilma aktsendita*). Samuti tuli hinnata kirjutamis- ja lugemisoskust eesti keeles. Lugemisoskuse hindamine varieerus sellest, et laps ei tunne tähti, kuni selleni, et ta loeb ja mõistab soravalt eakohaseid eestikeelseid tekste. Kirjutamisoskuse hindamine jäi vahemikku üksikute tähtede kirjutamise oskusest kuni oskuseni kirjutada lihtne ja lühike kiri, teade või jutuke.

2020. aastal alustanute ehk A-gruppi kuulus 382 last, kellest 292 hinnati nii eelmisel kui ka sellel aastal. 64 õpilast on projektiklassist lahkunud või neid ei hinnatud sel aastal (nt eestikeelsed õpilased, kellega projektiõpetajal kooli töökorralduse muutuste tõttu kokkupuude puudus). Kokku 92 õpilast on projektiklassi lisandunud. Lisandunute hulka tuleb lugeda ka selle klassi õpilased, kus eelmisel aastal õpetaja lahkumise tõttu hindamist ei toimunud. 2021. aastal alustanute gruppi (B-grupp) kuulus 361 last ja 283 neist hinnati nii eelmisel kui ka sellel aastal. 72 õpilast oli projektiklassist lahkunud ning 79 lisandunud.

Laste keelelise arengu kohta ülevaate andmiseks on nad jagatud gruppidesse lapse enda poolt kodus kõneldava keele alusel. Kõigepealt antakse ülevaate kontrollgrupi ehk eestikeelsete laste tulemustest. Sellesse gruppi kuulus 2020. aastal alustanud projektiklassides 33 last ning 2021. aastal alustanud klassides 35 last. Kodus vene keelt kõnelevaid lapsi oli vastavalt 303 ning 274. Analüüsi lihtsustamiseks lisandusid siia gruppi ka need lapsed, kes kõnelesid kodus mõnda kolmandat keelt (näiteks poola) või vene ja mõnda kolmandat keelt (näiteks vene ja ukraina). Selliseid lapsi oli 2020. aasta grupis 23 ning 2021. aasta grupis 16. Eesti-vene kakskeelsete laste gruppi kuulus lapsi vastavalt 19 ning 32. Analüüsi lihtsustamiseks lisandusid siia gruppi need lapsed, kes kõnelesid kodus eesti ja mõnda muud keelt. Neid lapsi oli vastavalt viis ja neli.

2. Laste keeleline areng. 2020. a alustanute (A) grupp

Edasine ülevaade esitab tulemused kolmes alagrupis. Kõigepealt on esitatud kontrollgrupi ehk eestikeelse grupi tulemused, seejärel venekeelse ning eesti-vene kakskeelse grupi tulemused. Venekeelse ning eesti-vene kakskeelse grupi puhul on vaatluse all ainult üks nende kahest kodusest keelest ehk andmeid koguti vaid nende eesti keele oskuse kohta.

2.1. Eestikeelne grupp

Eestikeelsesse gruppi kuulus kokku 33 last (lapsed, kes rääkisid ise kodus ainult eesti keelt). Need

olid lapsed, kes käivad eesti õppekeelega kooli sellises klassis, kus õpib rohkem kui viis muu kodukeelega last, ning grupp on teiste laste andmete jaoks käsitletav kontrollgrupina.

2.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Kodus eesti keelt kõnelevate laste keskmine skoor oli kõikides hinnatavates oskustes vahemikus 4,88–5,00 (aasta varem 4,88–4,98) ehk nende vastav hinnatav oskus oli väga hea. Ühe lapse oskust kirjeldada pildi järgi isikuid, kohti, olukord, olendeid, esemeid ja silmatorkavaid detaile oli õpetaja hinnanud kahega ehk et ta oskab seda vähe. Samas kategoorias oli veel ühe lapse oskust hinnatud neljaga ehk ta oskab seda üldiselt. Ühe lapse oskust kirjeldada ennast ja oma peret oli õpetaja hinnanud kolmega ehk ta oskab seda piiratult ning ühe lapse oskust neljaga. Samuti oli kolmega hinnatud ühe lapse oskust jutustada lihtsamaid lugusid ning neljaga ühe õpilase oskust moodustada piiratud hulga sõnadest lihtsamaid lauseid ja kirjeldada inimese, looma või eseme välimust. Kõikides ülejäänutes kategooriates oskasid kõik lapsed hinnatavaid oskuseid väga hästi.

2.1.2. Lugemisoskus

Õpetajate hinnangutest nähtub, et kodus eesti keelt kõnelevatest lastest oskab eesti keeles lugeda eakohaseid tekste soravalt 100% (eelmisel aastal 98%). Viis last ei mõista loetut (eelmisel aastal samuti viis). Kõik eelmisel aastal eakohaseid tekste mitte mõistnud lapsed on projektiklassist lahkunud. Kolm sellel aastal sellise hinnangu saanud õpilast on projektiklassiga liitunud käesoleval õppeaastal ja kahe lapse tekstidest mõistmise oskus on aasta jooksul langenud. Kahe sellise hinnangu saanud õpilase kohta on õpetaja lisanud hindamislehele märkuse, et kooliväline hindamine soovitas õppimist väikeklassis.

2.1.3. Kirjutamisoskus

Kõik kodus eesti keelt kõnelevatest lastest said kirjutamisoskuse hinnatavate oskuste puhul maksimumhinnangud, välja arvatud lihtsa ja lühikese jutu kirjutamine, mida oskas 94% õpilastest ehk kaks last seda veel ei osanud.

2.2. Peamiselt vene keelt kõnelevate laste grupp

Vene keelt kõnelevate laste grupp oli kogu valimis kõige suurem, sinna kuulus 303 last. Venekeelsesse gruppi oli analüüsi lihtsustamiseks lisatud ka üheksa vene-ukraina last, neli ukraina last, üks vene-bulgaaria, üks vene-aserbaidžani, üks vene-armeenia, üks vene-tatari, üks vene-

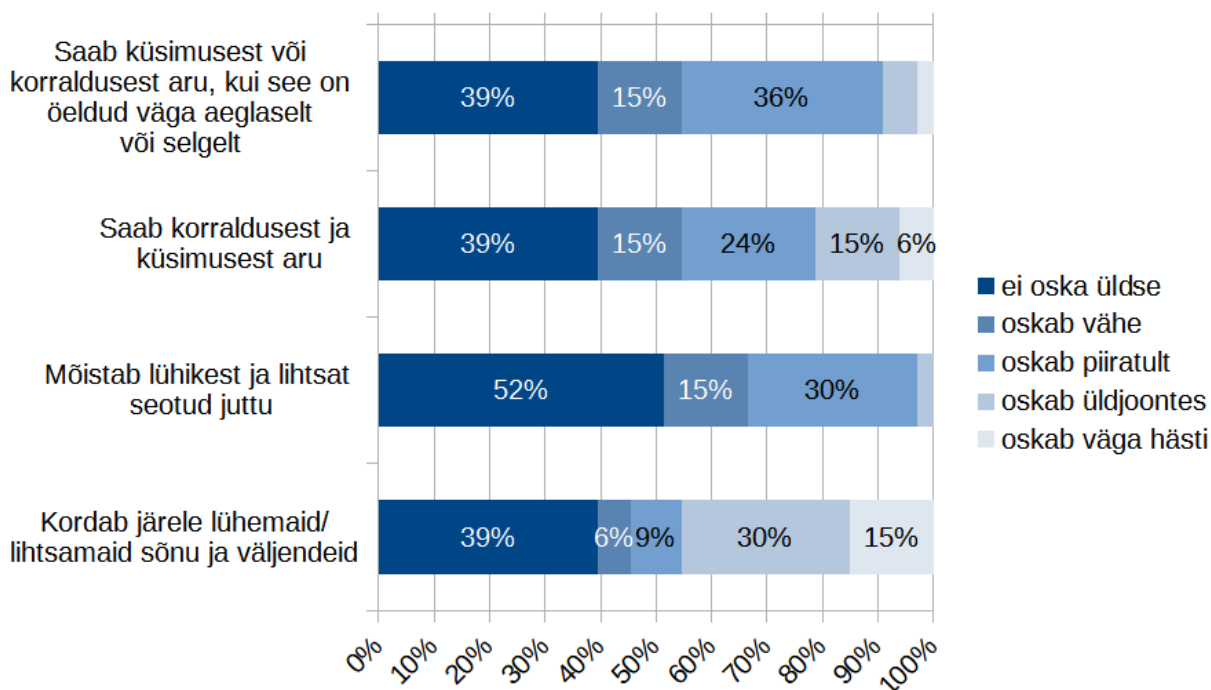
kasahhi, üks inglise-ukraina, üks suržiku, üks poola, üks inglise ja üks aserbaidžaani keelt kõnelev laps. Seega kokku kuulus sinna gruppi 326 last.

2.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Vene keelt kõnelevate laste seas oli 33 last, kelle puhul märkis õpetaja hindamislehele, et laps ei räägi veel eesti keelt. Rohkem kui pooled nendest lastest on liitunud projektiklassiga viimase aasta jooksul (enamasti Ukrainast). Üheksa lapse puhul on õpetaja märkinud, et lapsel on erivajadus. Viie lapse puhul ei ole hindamislehelt võimalik leida kommentaare või muid vihjeid, mis pakuksid seletust, miks laps pärast kolme aastat eesti keele õppimist ikkagi eesti keelt üldse ei räägi. Kõik viis last kuuest kuuluvad samasse klassi.

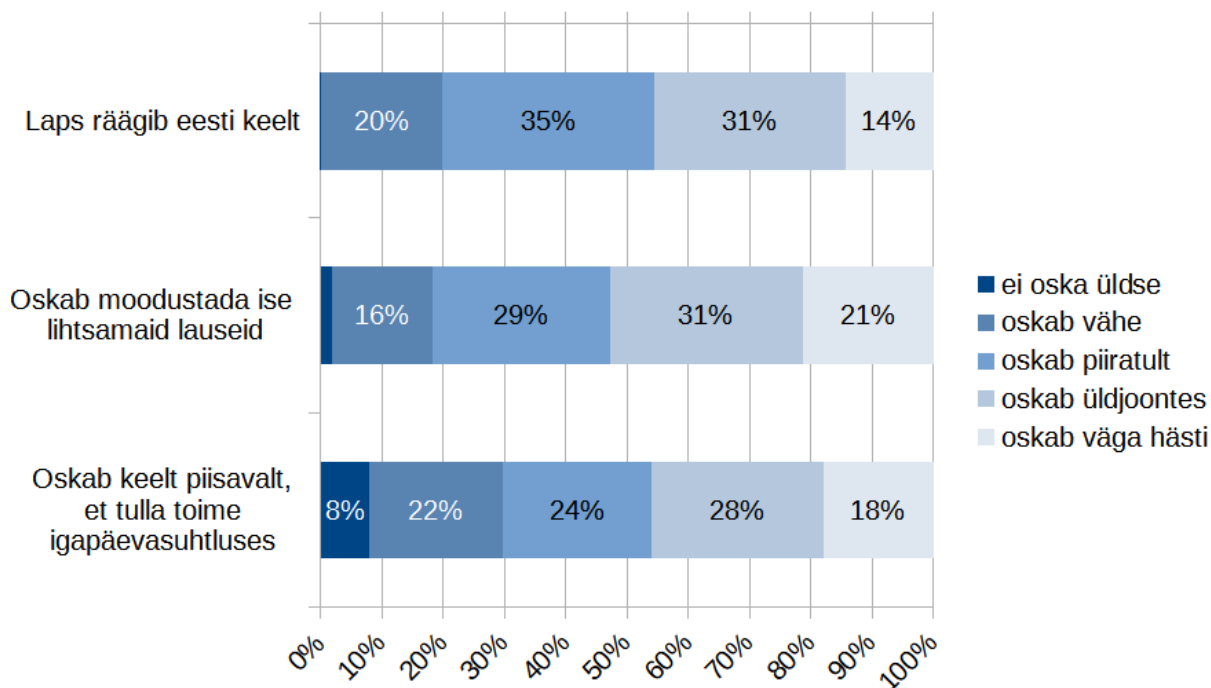
Eesti keelt mitte rääkinud laste puhul hindas õpetaja nende laste oskust eestikeelset kõnet mõista eraldi nelja väite alusel, mis on kujutatud joonisel 1. Tulemustest ilmneb, et 39% nendest lastest ei saa eestikeelsest kõnest üldse aru ja rohkem kui pooled ei saa aru lühikesest ja lihtsast jutust. 15% suudab väga hästi ja 30% üldjoontes järele korrata lihtsamaid ning lühemaid sõnu ja väljendeid (vt joonis 1).

Hindamislehe kommentaaridest selgub, et osa Ukrainast pärit õpilaste eesti keele vähest oskust selgitab vähene motivatsioon.

Joonis 1. Eesti keelt mitte rääkivate laste üldine keeleoskus

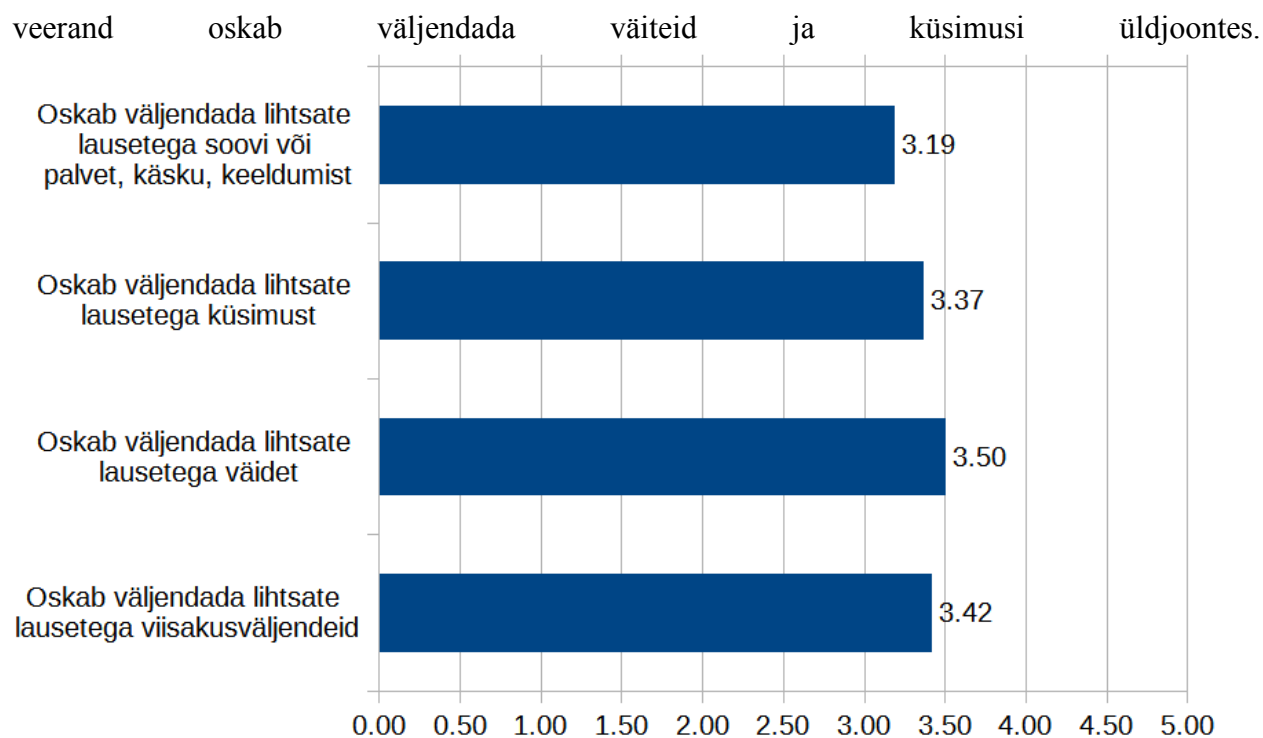
Joonisel 2 on kujutatud nende laste üldine eesti keele oskus, kelle puhul oli õpetaja märkinud hindamislehele, et nad räägivad eesti keelt vähemalt „vähe“, edaspidi ongi vaatluse all ainult need lapsed, kes õpetaja hinnangul mingil määral juba eesti keelt rääkisid. Andmetest ilmneb, et 18% venekeelsete laste eesti keele oskust hindavad õpetajad selliseks, et laps saab igapäevasuhtluses väga hästi hakkama ning 28% saab laps hakkama üldjoontes. Vaid natukene üle poole lastest oskab moodustada ise lihtsamaid lauseid väga hästi või üldjoontes (vt joonis 2).

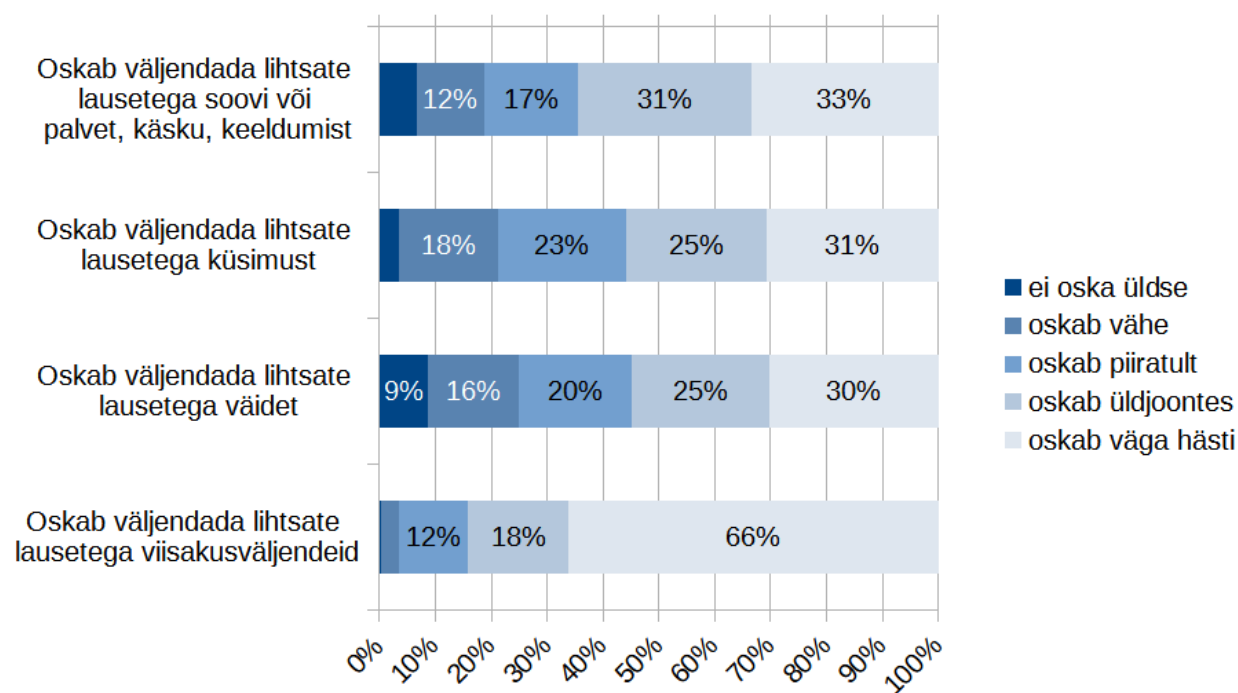
Joonis 2. Vene keelt rääkivate laste üldine keeleoskus

2.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus

Venekeelsete laste oskust kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid võib iseloomustada keskmise hinnanguga „3“ ehk „oskab piiratult“ (vt joonis 3). Eri pragmaatilist tüüpi lausetest paistab kõige kergem olema väite ja viisakusväljendite kasutamine. 66% lastest oskab viisakusväljendeid väga hästi ning neljandik oskab viisakusväljendeid õpetajate hinnangul üldjoontes. Ligikaudu üks kolmandik oskab väljendada väiteid, küsimusi ning soovi, palvet, käsku, keeldumist väga hästi (vt joonis 3). Üks kolmandik oskab väljendada soovi, palvet, käsku, keeldumist üldjoontes ning

Joonis 3. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (hinnangute keskmine)

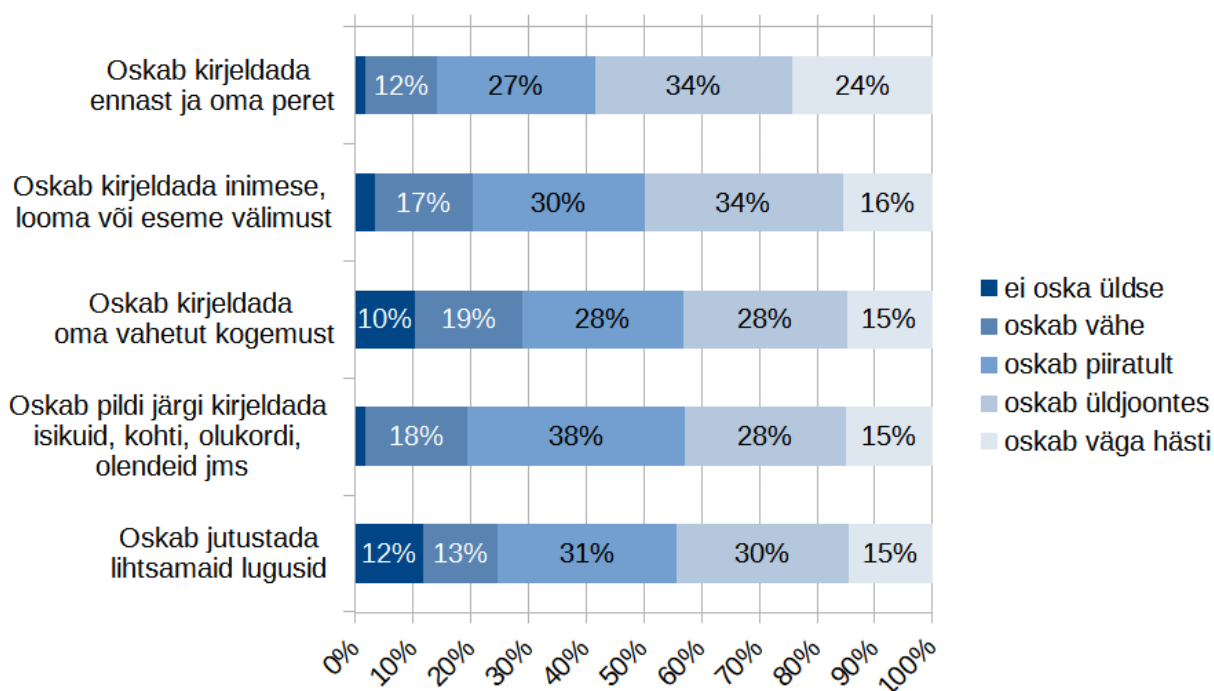
Joonis 4. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Võrreldes 2022. aasta tulemustega ei ole hinnangute keskmised kuigi palju muutunud. Rohkem kui 0,1 punkti võrra on suurenenud vaid laste oskus väljendada väidet (3,12-lt 3,37-le). On suurenenud nende laste hulk, kes oskavad väljendada soovi, palvet, käsku või keeldumist (27%-lt 33%-le), küsimust (25%-lt 31%-le) ning väidet (22%-lt 30%-le) väga hästi. Samas on vähenenud nende laste hulk, kes oskavad väljendada soovi, palvet, käsku või keeldumist (34%-lt 31%-le) ning väidet (30%-lt 25%-le) üldjoontes.

2.2.3. Kirjeldusoskus

Kirjeldusoskuse puhul tuli õpetajail hinnata laste oskust alates lihtsamast oskusest kirjeldada end ja oma peret ning inimese või looma välimust kuni keerukama oskuseni kirjeldada vahetut kogemust (eeldab minevikuvormi kasutust), pildi järgi isikuid, olendeid või olukordi (eeldab suuremat sõnavara) ja jutustada lühemat lugu (eeldab nii suuremat sõnavara ja omandatud vormide hulka kui ka sidususvõtete kasutamise oskust).

Kõigi hinnatud nelja tüüpi kirjeldusoskuse puhul on keskmine tulemus vahemikus 3,19–3,37. Üle poolte vene kodukeelega lastest oskab ennast ja oma peret kirjeldada üldjoontes või väga hästi (vastavalt 34% ja 24%) ning pooled oskavad kirjeldada inimese, looma või eseme välimust (vastavalt 34% ja 16%). Kõige keerulisem oli õpetajate hinnangul oma vahetu kogemuse kirjeldamine, millel oli kõige madalam keskmine hinne (3,19) ja mida oskab väga hästi 15% ja üldjoontes 28% lastest (vt joonis 5).

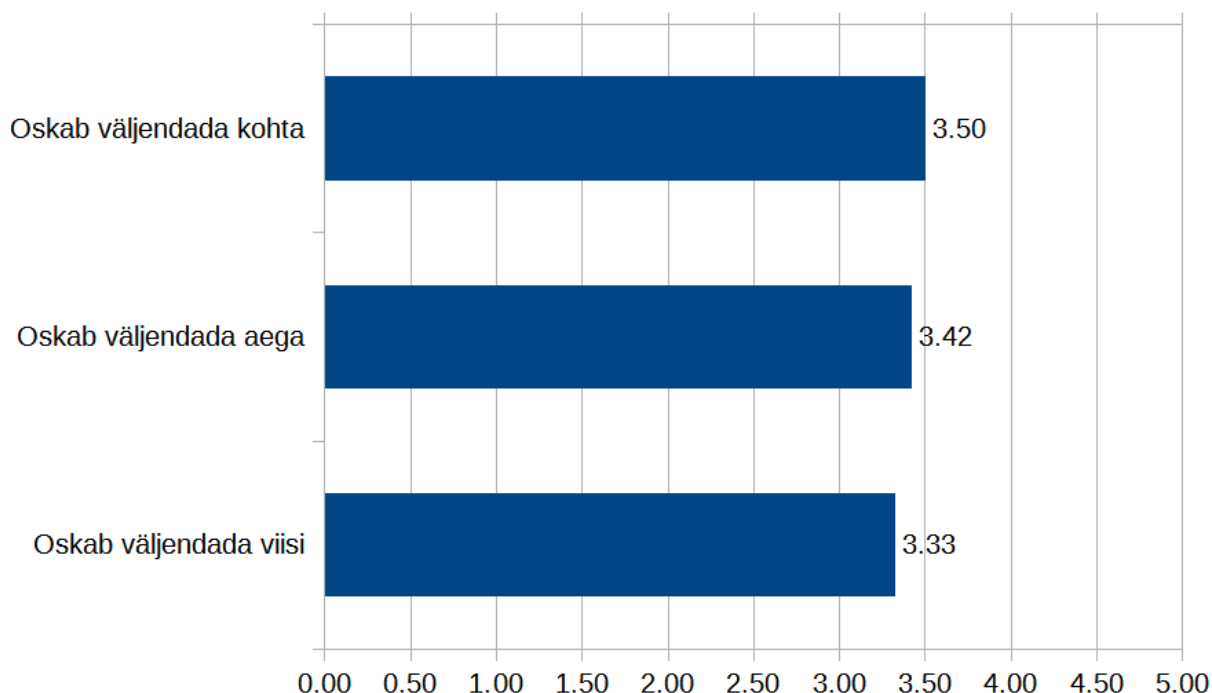
Joonis 5. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjeldada

Võrreldes **2022. aasta tulemustega** on vene kodukeelega laste oskus eesti keeles midagi väga hästi kirjeldada kasvanud vähe (3%). Vaid enda ja oma pere kirjeldamise oskus on suurenenud 13%-lt 24%-le. Suurenenud on nende laste hulk, kes oskavad pildi järgi üldjoontes kirjeldada isikuid, kohti, olukordi, olendeid jms 21%-lt 28%-le ning inimest, looma ja eset (30%-lt 34%-le). Teiste kirjeldusoskuste puhul ei ole suurenenud nende laste hulk, kes oskaksid seda üldjoontes.

2.2.4. Tähenduskategooriate väljendamine

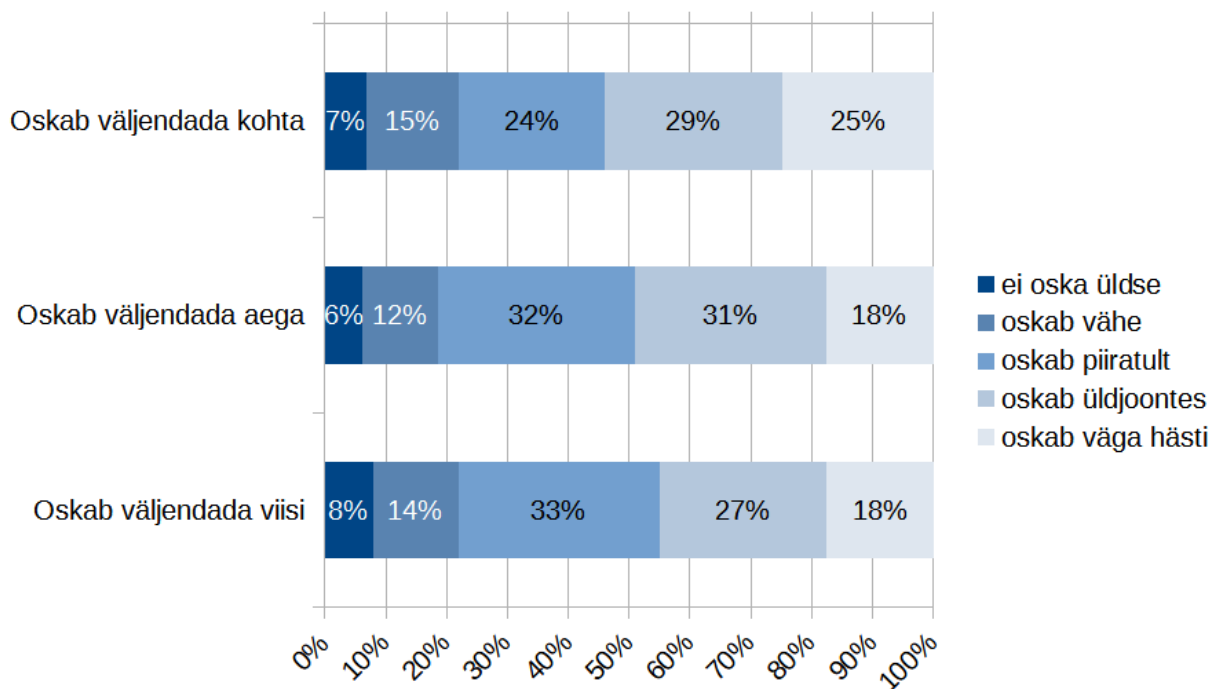
Õpetajail paluti hinnata kolme semantilise kategooria — aja, koha ja viisi väljendamise oskust lastel. Hindamisel ei peetud tähtsaks, millises lausekonstruktsioonis neid tähendusi väljendati, vaid lihtsalt seda, kas vastava tähenduskategooria sõnavara (nt kohta tähistavaid sõnavorme, nagu *kodus*, *koolis* vms, ajasõnu, nt *praegu*, viisisõnu, nagu *kiiresti*, *ilusti*, või ajavorme) on laste kõnes võimalik registreerida.

Vene kodukeelega laste keskmised tulemused eri tähenduskategooriate väljendamisel on üsna sarnased, jäädes vahemikku 3,33–3,50 (vt joonis 6), kuid kõige paremini oskavad lapsed väljendada kohta (keskmine hinnang 3,50).

Joonis 6. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

6–8% vene kodukeelega lastest ei oska kohta, aega ega viisi väljendada. Kohta oskab väga hästi väljendada veerand ja üldjoontes 29% lastest. Viisi oskab väljendada väga hästi 18% lastest ja 27% oskab üldjoontes. Aega oskab väga hästi väljendada 18% ja üldjoontes 31% lastest (vt joonis 7).

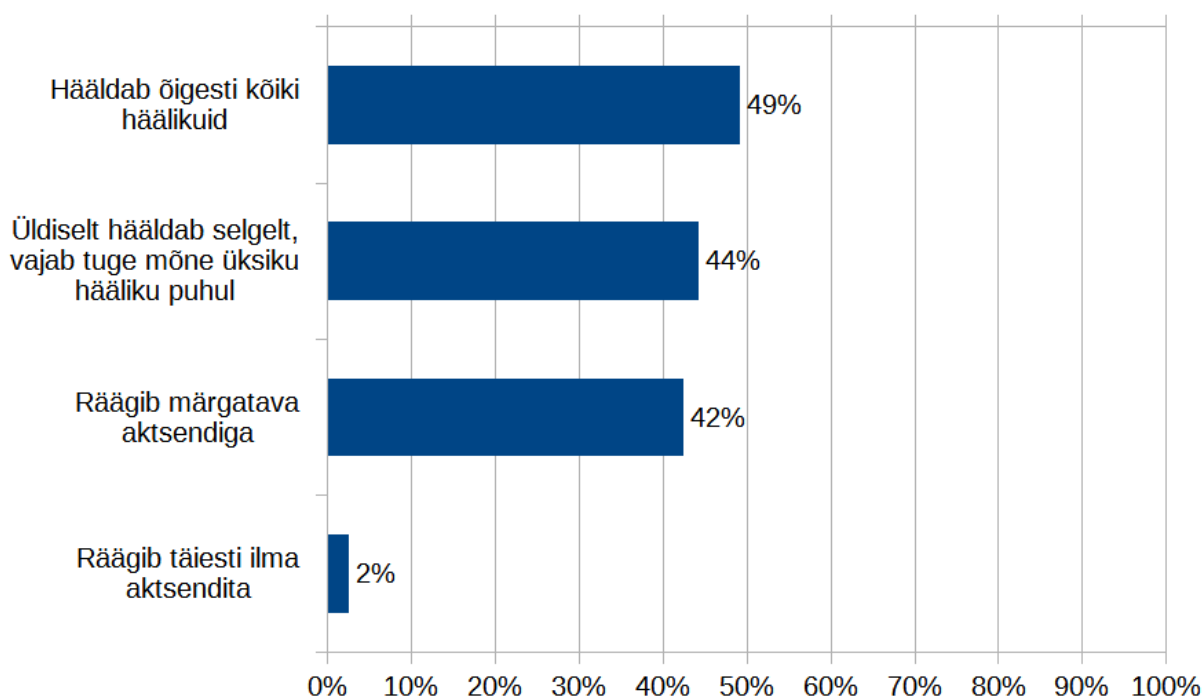

Joonis 7. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

Võrreldes 2020. aastaga on kõige rohkem arenenud koha väljendamise oskus (keskmise hinnangu kasv 3,41-lt 3,50-le), kuid aja ja viisi väljendamise oskuse keskmine hinnang on püsinud pea muutumatuna. Kohta väga hästi väljendada oskavate laste hulk on kasvanud aastaga 19%-lt 25%-le. Samas on jätkuvalt 6–8% lapsi, kes ei oska tähenduskategooriaid üldse väljendada.

2.2.5. Venekeelsete laste hääldusoskus

Õigesti hääldas kõiki häälikuid 49% vene kodukeelega lastest (vt joonis 8). Vähem kui pooled lapsed hääldavad selgelt, kuid vajavad tuge mõne hääliku puhul. 2% laste puhul on õpetajad märkinud, et nad kõnelevad aktsendivabalt.

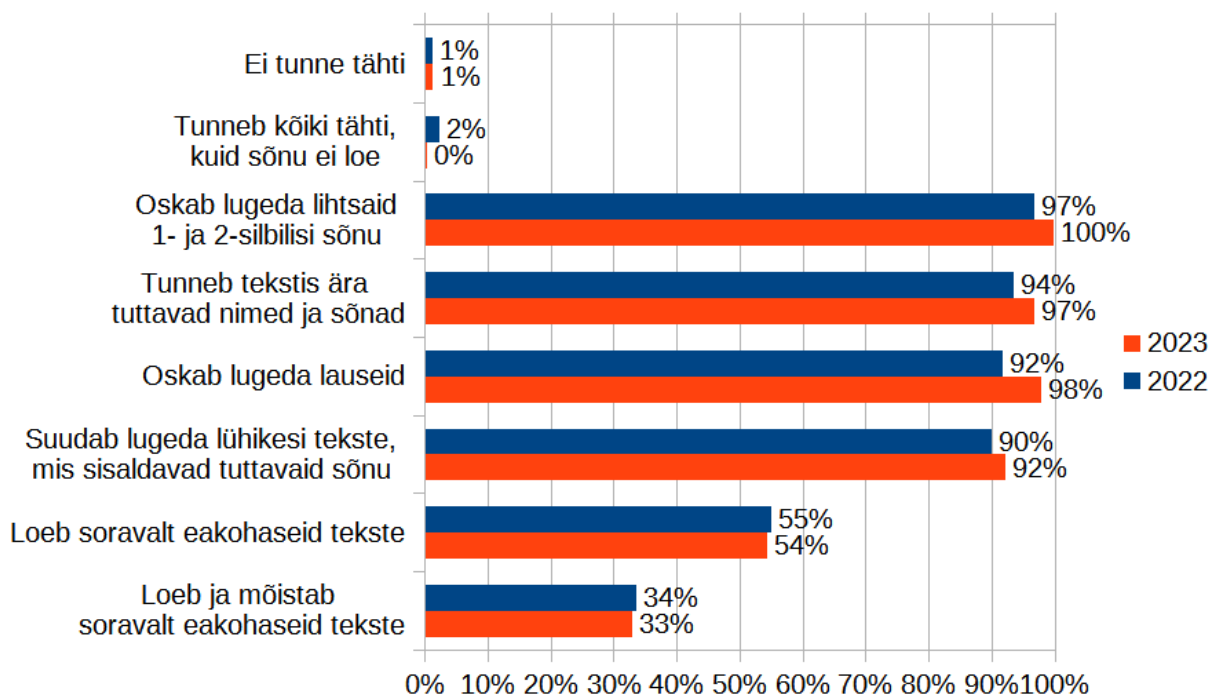
Joonis 8. Venekeelsete laste eesti keele hääldamise oskus

Võrreldes 2022. aastaga on 3% võrra kasvanud nende vene kodukeelega laste hulk, kes hääldavad õigesti kõiki häälikuid. Mõnevõrra on kahanenud nende laste hulk, kes kõnelevad õpetajate hinnangul täiesti aktsendivabalt (5%-lt 2%-le).

2.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus

Küsitluse tulemustest ilmnes, et kõik lapsed oskavad eesti keeles lugeda 1- ja 2-silbilisi sõnu. Paaegu kõik lapsed tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad, oskavad lugeda lauseid ning

suudavad lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad tuttavaid sõnu. Rohkem kui pooled lapsed loevad soravalt eakohaseid eestikeelseid tekste, kuid vaid kolmandik hinnatud vene kodukeelega lastest ka mõistab neid tekste (vt joonis 9).

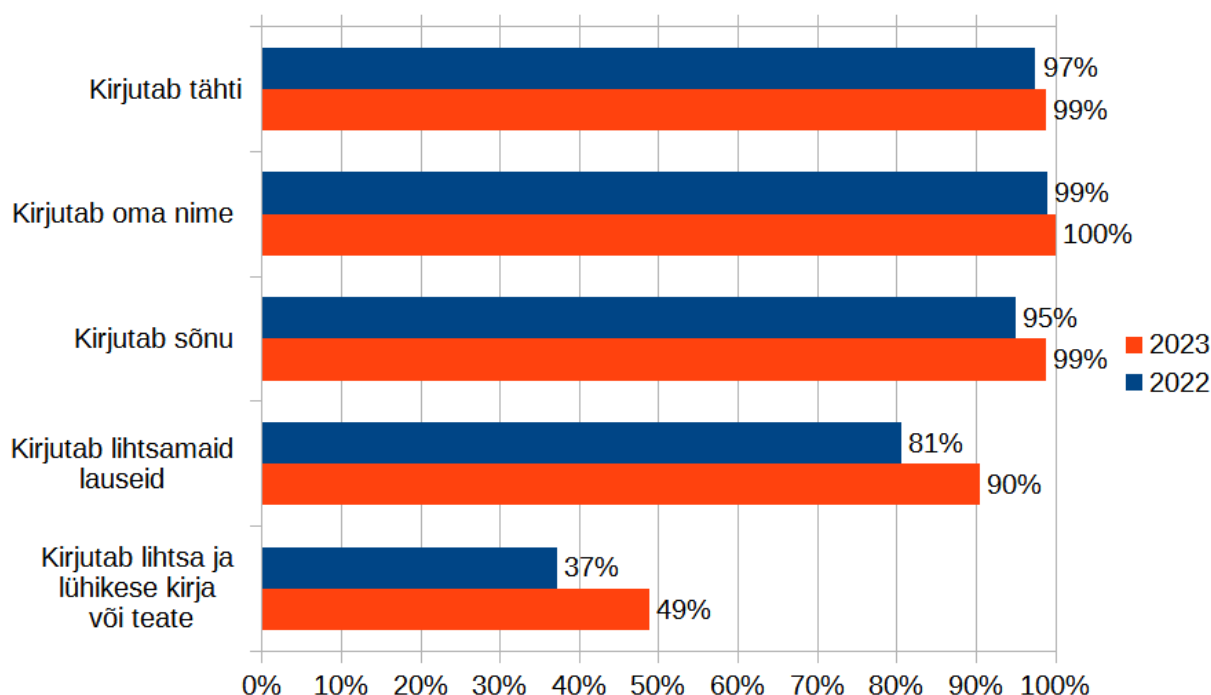

Joonis 9. Venekeelsete laste lugemisoskus eesti keeles. Kahe aasta võrdlus

Võrreldes 2022. aasta kevadel kogutud **andmetega** on neli last, kes õpetaja hinnangul tähti ei tunne (varem oli neid kolm). Kolm neist on pärit Ukrainast ja liitunud projektiklassiga viimase aasta jooksul ning üks laps on erivajadusega. Aastaga ei ole suurenenud nende laste hulk, kes loevad soravalt eakohaseid tekste, ega nende hulk, kes loevad soravalt ja ka mõistavad eakohaseid tekste.

2.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada

Oma nime oskavad eesti keeles kirjutada kõik vene kodukeelega lapsed. Tähti ja sõnu oskab eesti keeles kirjutada 99% vene kodukeelega lastest (vt joonis 10). Lihtsamate lausete kirjutamisega saab hakkama 90% lastest. Lihtsa ja lühikese kirja või teate oskavad eesti keeles kirjutada peaaegu pooled vene kodukeelega lastest.

Joonis 10. Venekeelsete laste kirjutamisoskus eesti keeles

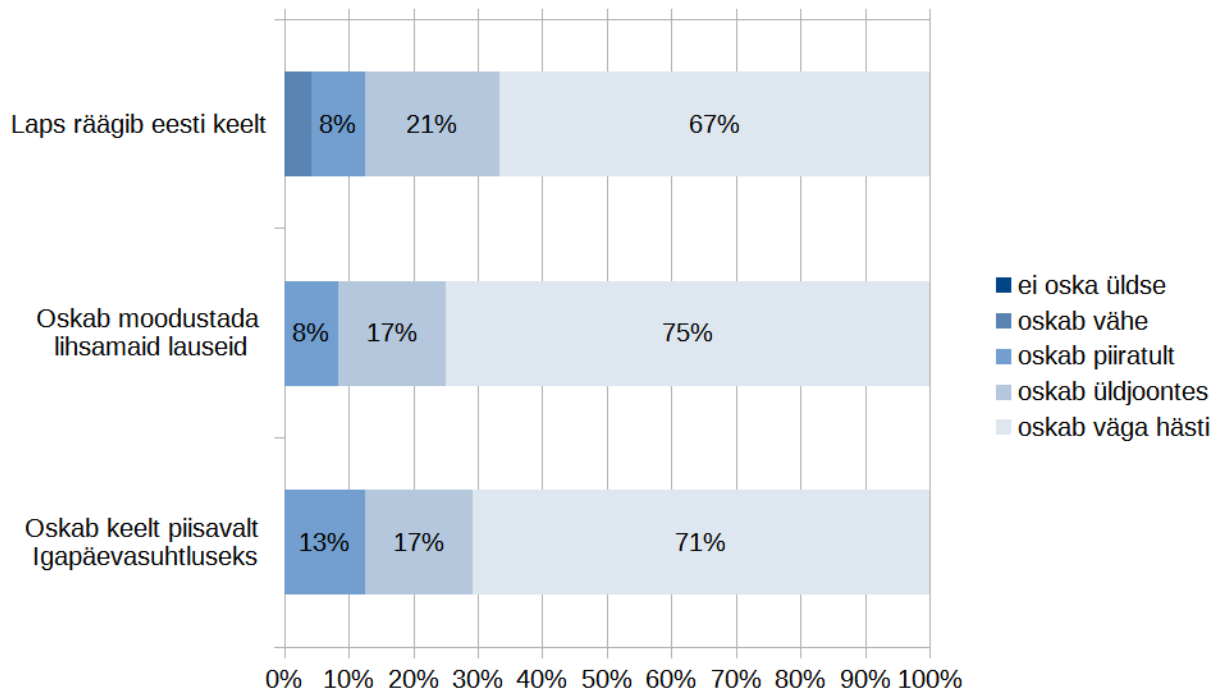
Võrreldes 2022. aasta tulemustega on suurenenud lihtsamaid lauseid kirjutada oskavate laste hulk (81%-lt 90%-le). Lihtsa ja lühikese kirja, teate või jutukese kirjutamise ära õppinud laste hulk on kasvanud 37%-lt 49%-le.

2.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp

Eesti-vene kakskeelsete laste gruppi kuulus 19 kodus nii eesti kui ka vene keelt rääkivat last ning viis eesti ja mõnd muud keelt rääkivat last. Seega kokku oli selles grupis 24 last.

2.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Õpetajate hinnangul räägib suurem osa lastest (67%) eesti keelt väga hästi ja ning 21% oskab eesti keelt üldjoontes. Kolmveerand eesti-vene kakskeelsetest oskab moodustada eesti keeles lauseid ja peaaegu kolmveerand oskab eesti keelt piisavalt igapävasuhtluseks (vt joonis 11).

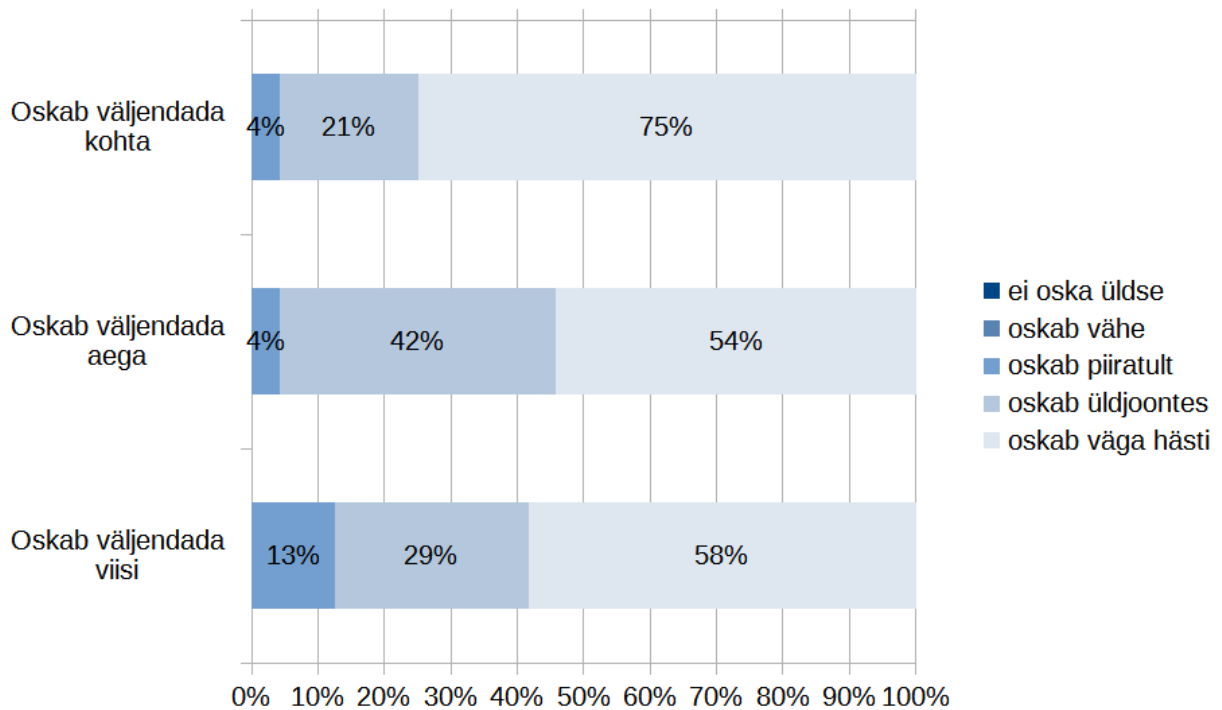

Joonis 11. Eesti-vene kakskeelsete laste üldine suhtlusoskus

Võrreldes 2022. kevadise hindamisega ei ole eesti-vene kakskeelsete üldine suhtlusoskus õpetajate hinnangul märkimisväärselt edasi arenenud. Langenud on õpetajate üldine hinnang nii laste eesti keele oskusele üldiselt (4,58-lt 4,50-le) kui ka kitsamalt lihtsamate lausete moodustamise oskus (4,69-lt 4,67-le) ja igapäevasuhtluses hakkamasaamine (4,65-lt 4,58-le). Sellise tulemuse taga tundub olevat mõne õpetaja kõrgeenenud ootused lastele ning sellest tulenev hindamise ebaühtlus. Andmetest nähtub, et kui aasta tagasi hindas õpetaja kõiki oma klassi lapsi kõikides kategooriates hinnanguga „5“, siis sel õppeaastal oli kuue (sh nelja eesti-vene kakskeelsete laste gruppi kuuluva) lapse üldine keskmine langenud. Samuti on kahe gruppi lisandunud lapse tulemused üldisest keskmisest madalamad (3,6 ja 3,7) ning grupi väiksusest tulenevalt mõjutavad nende madalamad tulemused grupi keskmist.

2.3.2. Tähenduskategooriate väljendamine

Tähenduskategooriate keskmist tulemust saab iseloomustada hinnanguga „4“, „oskab üldjoontes“ (keskmised 4,46–4,71). Kõige paremini on selle grupi lastel selge koha väljendamine. Seda oskab väga hästi teha kolmveerand lastest. Aega oskab väljendada väga hästi 54% ja viisi 58% lastest. (Vt joonis 12.)

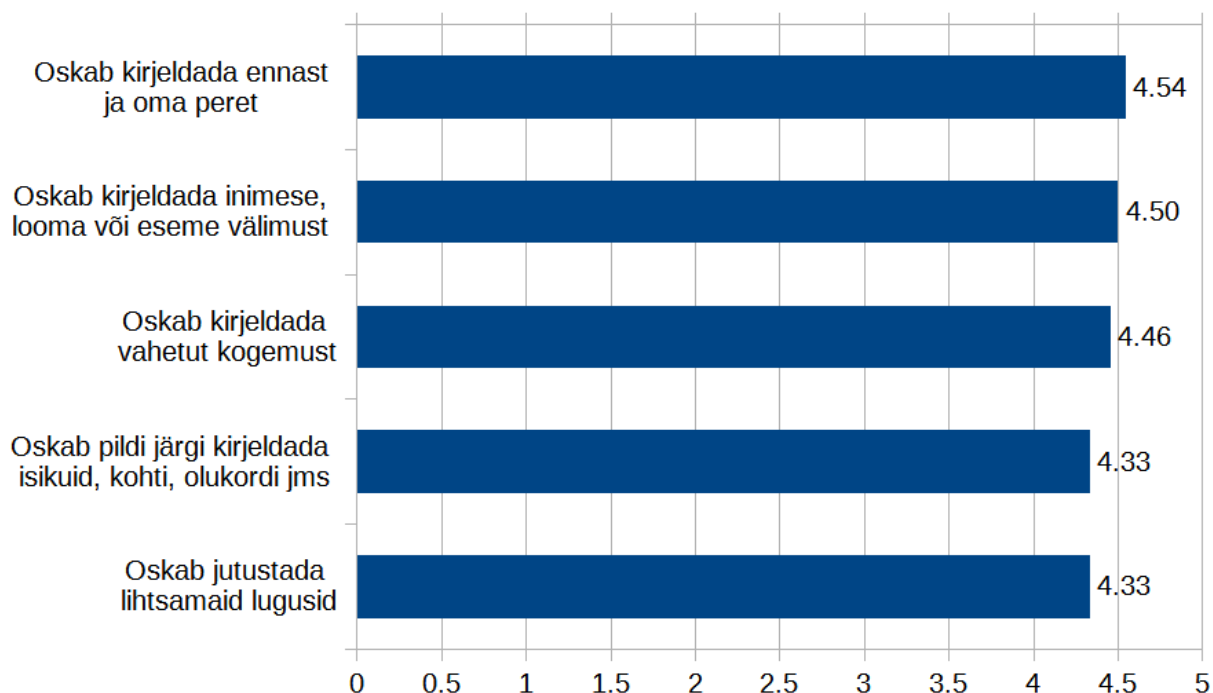

Joonis 12. Tähenduskategooriate väljendamise oskus eesti-vene kakskeelsetel lastel

Võrreldes **2022. aasta kevade tulemustega** on vähenenud nende laste osakaal, kes õpetajate hinnangul oskavad aega ja viisi väljendada „väga hästi“ (vastavalt 69%-lt 54%-le ja 85%-lt 58%-le).

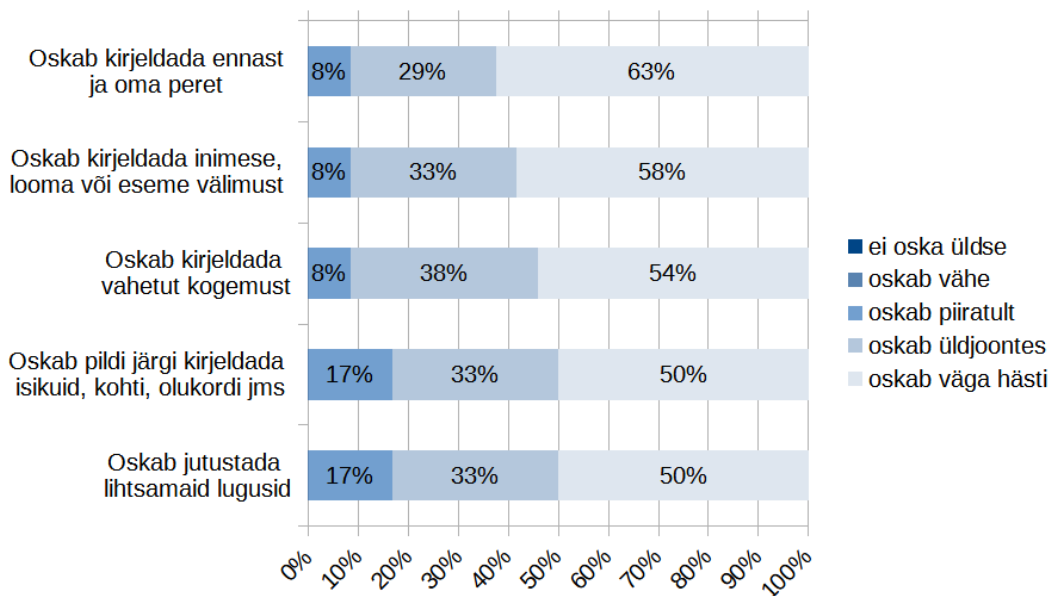
2.3.3. Kirjeldusoskus

Kirjeldamisoskuse puhul on eesti-vene laste tulemus keskmiselt „4“ ehk laps oskab seda „üldjoontes“ (vt joonis 13). Kõigi hinnatud kirjeldusoskuse keskmine tulemus on sarnane, vahemikus 4,33–4,54.

Joonis 13. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus (kogu grupi keskmised punktisummad)

Kõige kergem paistab eesti-vene kakskeelsete laste jaoks olevat enda ja oma pere ning inimese, looma või eseme välimuse kirjeldamine (vastavalt 63% ja 58% oskavad seda väga hästi, vt joonis 13). Oma vahetut kogemust oskab väga hästi kirjeldada natuke üle poole lastest. Kõige keerulisem on pildi järgi isikute, kohtade, olukordade kirjeldamine ning lihtsamate lugude jutustamine.

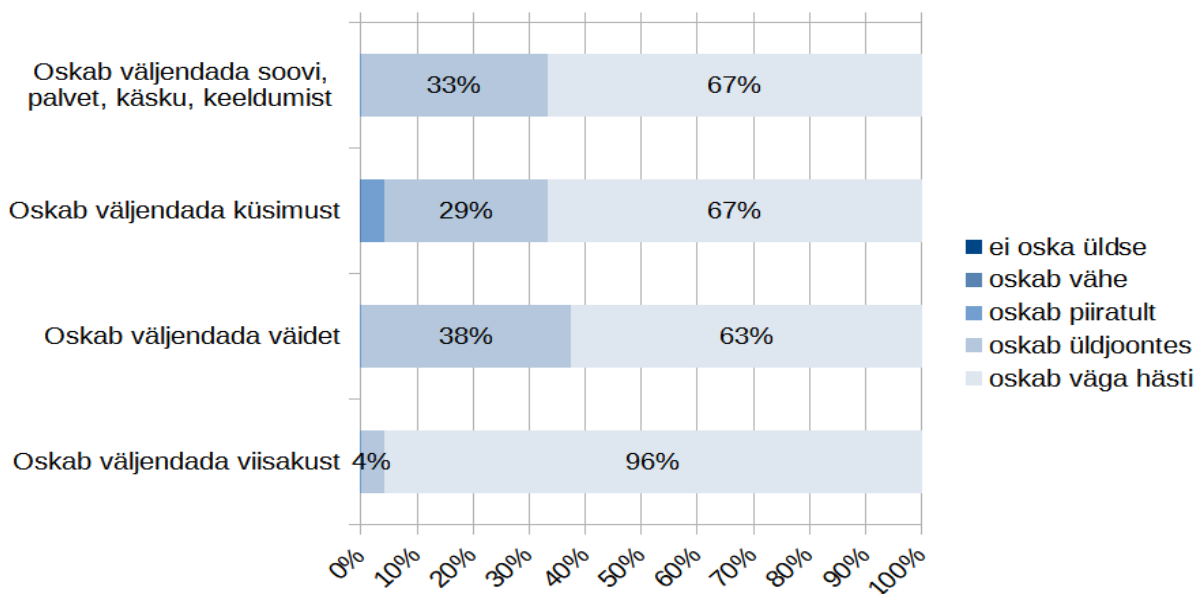

Joonis 14. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus

Võrreldes 2022. aasta kevadel kogutud andmetega on eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus kõikides kategooriates langenud. On vähenenud nende laste osakaal, kes õpetajate hinnangul oskavad midagi väga hästi kirjeldada, ning suurenenud üldjoontes kirjeldada oskavate laste arv. Samas pole eesti-vene kakskeelsete seas enam lapsi, kelle mõni kirjeldusoskuse kategooria hinnang oleks madalam kui „3“ ehk „oskab piiratult“.

2.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Eri pragmaatilist tüüpi lausetest on peaaegu kõigil vene-eesti kakskeelsetel lastel viisakusväljendid omandatud väga hästi. Soovi, palvet, käsku, keeldumist ning küsimust oskab väga hästi väljendada 67% lastest. Väidet oskab väljendada väga hästi 63% lastest (vt joonis 15).

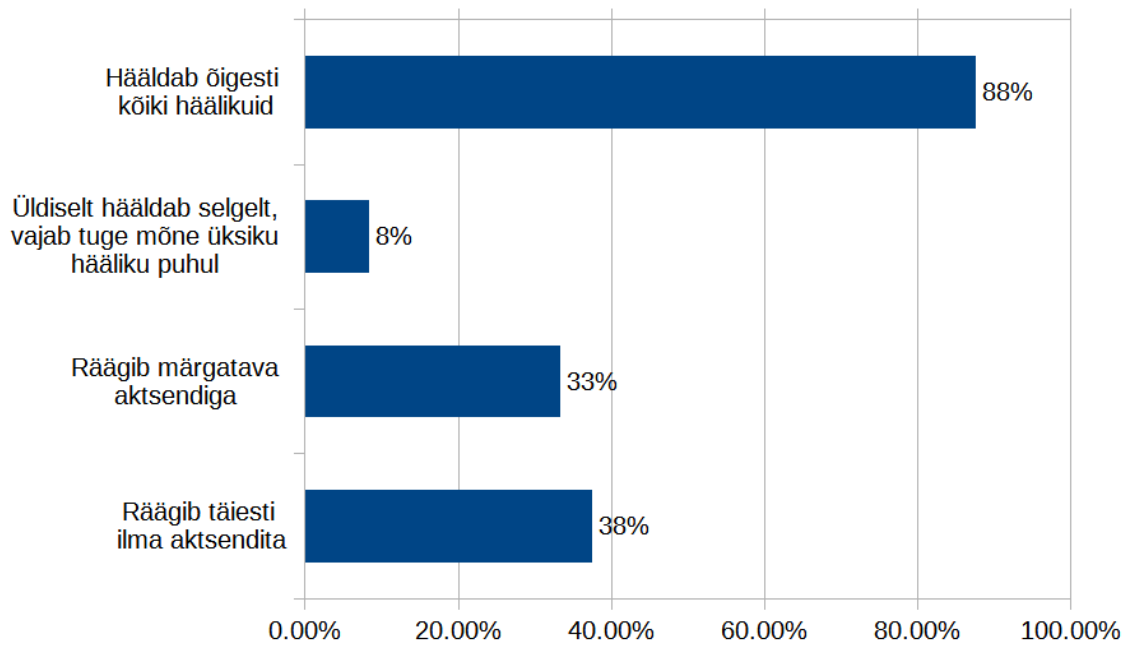

Joonis 15. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Vene-eesti kakskeelsete laste eri pragmaatilist tüüpi lausete väljendusoskus on aastaga vähenenud. Kui aasta tagasi oli õpetajate hinnangul üheksa lapse oskus kümnest hinnatud skooriga „5“ ehk „oskab väga hästi“, siis sel aastal oskab samal hulgal lapsi vaid viisakusväljendeid nii hästi. Vaid kuus last kümnest saavad sel kevadel hakkama väite, küsimuse ning soovi, palve, käsu ja keeldumise väljendamisega väga hästi. Sellise hinnangu muutuse põhjuseks võib olla, et lapse kasvades on õpetajail tema oskuste suhtes ootused kõrgenenud.

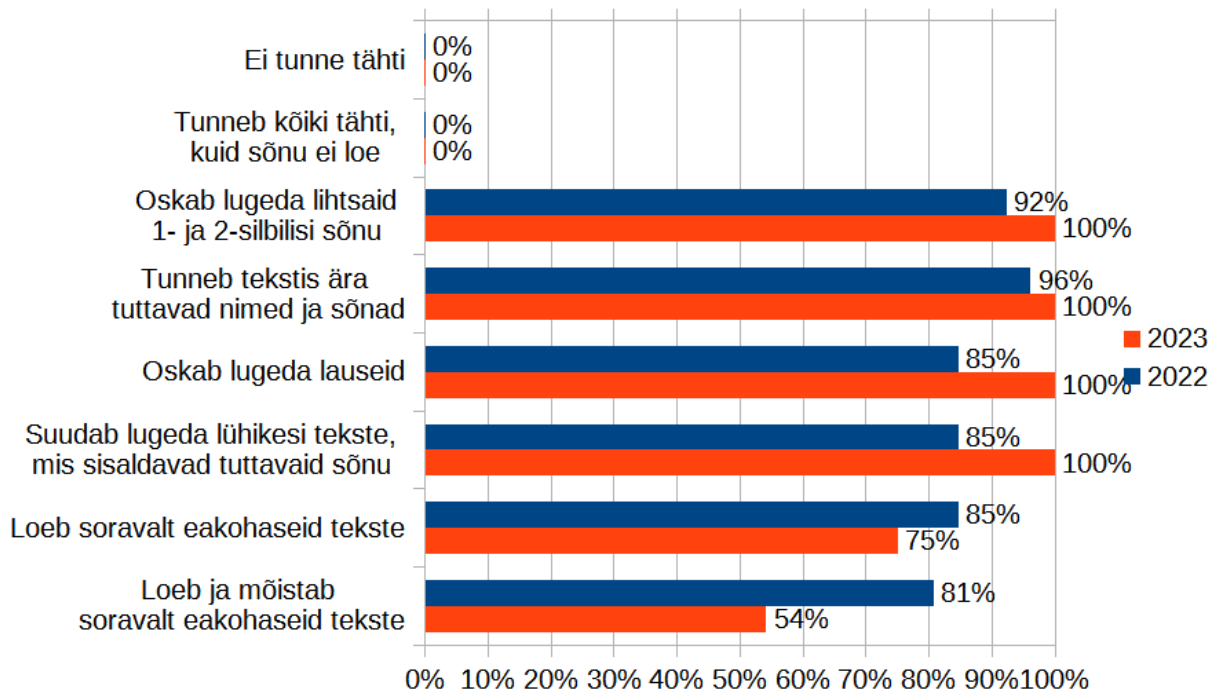
2.3.5. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldus

Eesti-vene kakskeelsete laste hulgas on 88% neid, kes hääldavad õigesti kõiki häälikuid, 8% hääldab küll üldjoontes õigesti, kuid vajab tuge üksiku hääliku puhul. Ilma aktsendita kõnelejaid oli kakskeelsete rühmas aga ainult 38% (vt joonis 16).

Joonis 16. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldusoskus

2.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

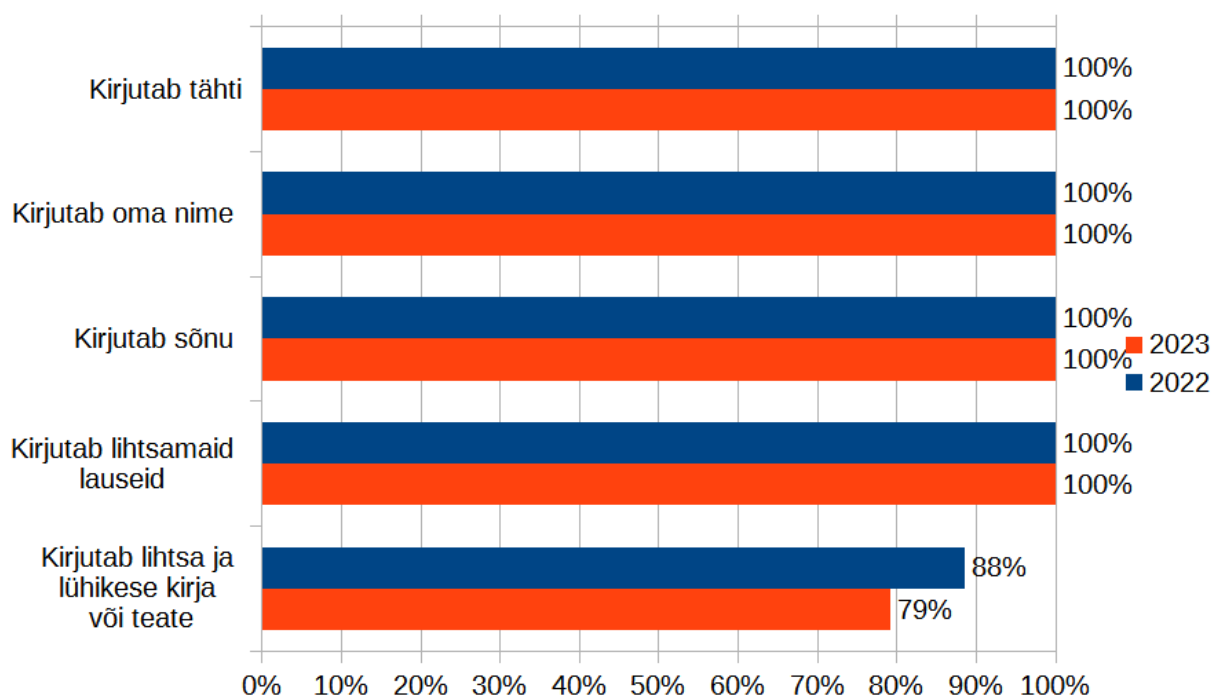

Joonis 17. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

Kõik eesti-vene kakskeelsed lapsed oskavad eesti keeles lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu, tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ning sõnad, oskavad lugeda lauseid ning tuttavate sõnadega lühikesi tekste. Kolmveerand loeb soravalt eakohaseid tekste ning 54% ka mõistavad soravalt loetud eakohast teksti.

Võrreldes aastataguse tulemusega on edasi arenenud laste madalama taseme lugemisoskused (näiteks lausete lugemine), kuid mitteeootuspäraselt on aastaga vähenenud eesti-vene kakskeelsete laste arv, kes loevad soravalt ja mõistavad eakohast teksti.

2.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Joonis 18. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Kõik eesti-vene kakskeelsed lapsed oskavad kirjutada tähti, oma nime, sõnu ja lihtsamaid lauseid. 79% lastest kirjutab lihtsa ja lühikese kirja või teate.

2.4. Võrdlus eelmise aasta (2022) tulemustega

Vaadeldud lapsed paigutati analüüsiks kolme rühma: eestikeelsesse kontrollgruppi kuulus 33 last, venekeelsesse gruppi 326 last ja peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnevasse gruppi 24 last.

Eestikeelse ehk kontrollgrupi hinnangutes pole aasta jooksul suuri muutusi toimunud. Mõnes kategoorias on õpilasi, kelle hinnang ei ole maksimumskoor, kuid enamasti on õpetaja selline hinnang seletatav erivajadusega.

Kodus vene keelt kõnelevatel lastel on õpetajate hinnangul aasta jooksul paranenud ise lihtsamate lausete moodustamine (0,26), lihtsate lausetega küsimuse väljendamine (0,25) ja pildi järgi isiku, koha, olukorra ning olendi kirjeldamine (0,25). Teistes kategooriates on areng olnud alla 0,1 punkti või seda pole olnud üldse (näiteks viisakusväljendite kasutamine ja aja väljendamine). Lugemis- ja kirjutamisoskuse puhul on venekeelsete laste areng kõige märgatavam lihtsamate lausete ning lühikese kirja või teate kirjutamisel (vastavalt 10% ja 11,6%) ning lausete lugemisel (6,2%). Samas

on mõnevõrra vähenenud nende laste hulk, kes oskavad lugeda soravalt eakohaseid tekste (-0,6%) ja eakohaste tekstide mõistmine (-0,8%).

Vene-eesti kakskeelsete laste grupi eesti keele oskus on õpetajate hinnangul kahe õppeaastaga mitteootuspäraselt halvenenud. Väikene edasimineku on olnud vaid koha väljendamisel (0,05) ning muutust pole toimunud viisakusväljendite kasutamisel. Viimase kategooria puhul võib kodus vene keelt kõnelevate ja vene-eesti kakskeelsete laste grupi tulemuste puhul oletada, et ehk on õpetajad hoopis hinnanud mitte laste viisakusväljendite teadmist, vaid seda, kas laps neid teadmisi ka rakendab. Kõige suurem tagasimineku on vene-eesti kakskeelsete laste grupil õpetajate hinnangul viisi ja lihtsate lausetega küsimuse väljendamisel (vastavalt -0,31 ja -0,30), oma vahetu kogemuse kirjeldamisel (-0,27) ning väite ja lihtsate lausetega soovi, palve, käsu, keeldumise väljendamisel (mõlemad -0,26).

Ka kõrgemad lugemis- ja kirjutamisoskused on eesti-vene kakskeelsel grupil mitteootuspäraselt halvenenud. Võrreldes projekti algusega mõistab eakohast teksti koguni 26,6% vähem lapsi ning 9,6% vähem lapsi oskab soravalt lugeda. Samuti oskab 9,3% vähem eesti-vene kakskeelseid lapsi kirjutada lihtsa või lühikese kirja.

3. Laste keeleline areng. 2021. a alustanute (B) grupp

Kokku hindasid õpetajad 361 lapse keelelist arengut. Analüüsiks on lapsed jaotatud kolme gruppi. Kõigepealt on esitatud kontrollgrupi ehk eestikeelse grupi tulemused (35 last), seejärel venekeelse (290 last) ning eesti-vene kakskeelse grupi (36 last) tulemused. Venekeelse ning eesti-vene kakskeelse grupi puhul on vaatluse all ainult üks nende kahest kodusest keelest ehk andmeid koguti vaid nende eesti keele oskuse kohta.

3.1. Eestikeelne grupp

Eestikeelsesse gruppi kuulus kokku 35 last (lapsed, kes rääkisid ise kodus ainult eesti keelt). Need olid lapsed, kes käivad eesti õppekeelega kooli sellises klassis, kus õpib rohkem kui viis muu kodukeelega last, ning grupp on teiste laste andmete jaoks käsitletav kontrollgrupina.

3.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Kodus eesti keelt kõnelevate laste keskmine skoor oli kõikides hinnatavates oskustes vahemikus 4,86–4,97 (projekti alguses 4,37–4,91) ehk nende vastav hinnatav oskus oli väga hea. Kõikides kategooriates oli üks kuni kolm last, kellel õpetaja hinnangul oli see oskus omandatud üldiselt („4“) või piiratud hulgal („3“).

3.1.2. Lugemisoskus

Õpetajate hinnangutest nähtub, et kodus eesti keelt kõnelevatest lastest oskab 100% lugeda 1- ja 2-silbilisi sõnu, lauseid ja lühikesi tekste. Üks laps ei tunne vastu ootusi tekstis ära tuttavaid nimesid ja sõnu ning tekib kahtlus, et hindamise puhul võib tegemist olla õpetaja näpuveaga. Kolm last ei loe soravalt eakohaseid tekste ning neli last ei mõista eakohaseid tekste. Neist ühe lapse puhul on õpetaja märkinud kommentaaris lapse vajaduse logopeedi järele, kolme puhul ei leia hindamislehelte teavet, miks teise kooliaasta lõpuks laps eakohaseid tekste soravalt lugeda ei oska.

3.1.3. Kirjutamisoskus

Kõik kodus eesti keelt kõnelevatest lastest said hinnatavate oskuste puhul maksimumhinnangud, välja arvatud lihtsa ja lühikese jutu kirjutamine, mida oskas 94% õpilastest ehk kaks last seda ei osanud.

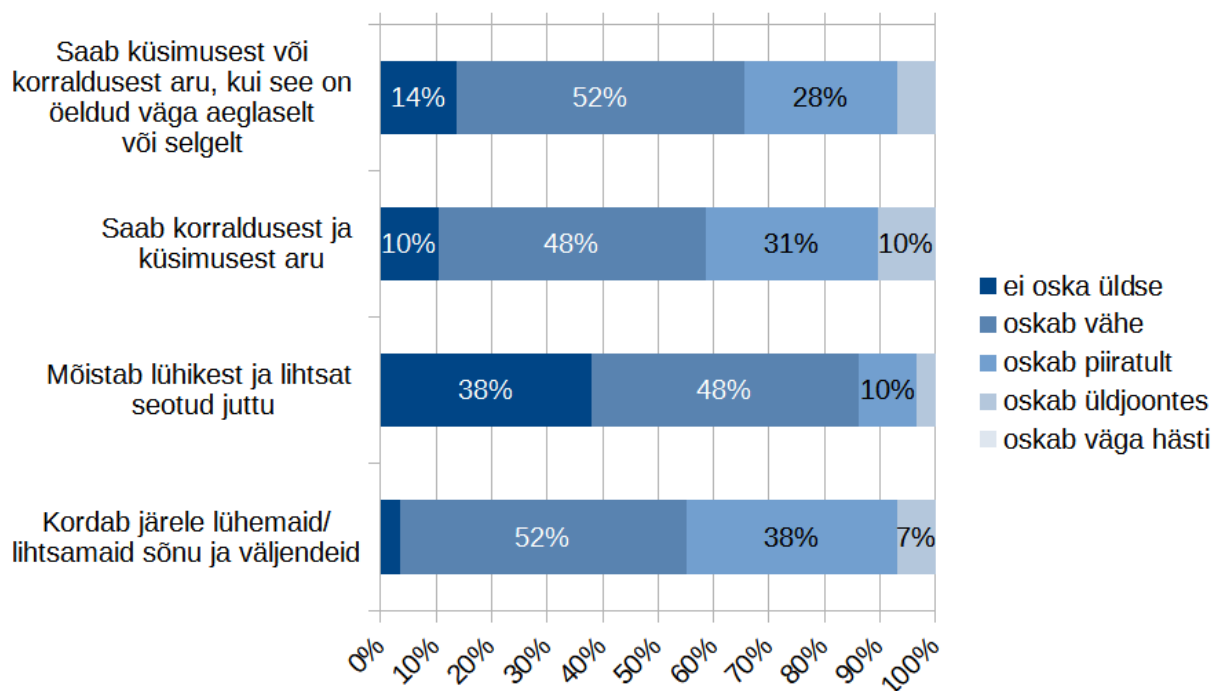
3.2. Venekeelne grupp

Vene keelt kõnelevate laste grupp oli kogu valimis kõige suurem, sinna kuulus 274 last. Venekeelsesse gruppi oli analüüsi lihtsustamiseks lisatud ka vene ja muud keelt ning ainult mõnda kolmandat keelt kõnelevad lapsed (neli vene-aserbaidžaani, neli vene-ukraina, kaks ukraina, üks vene-araabia, üks vene-inglise, üks aserbaidžaani, kaks ukraina, üks inglise, üks saksa, üks rumeenia keelt kõnelev laps). Seega kokku kuulus sinna gruppi 290 last.

3.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

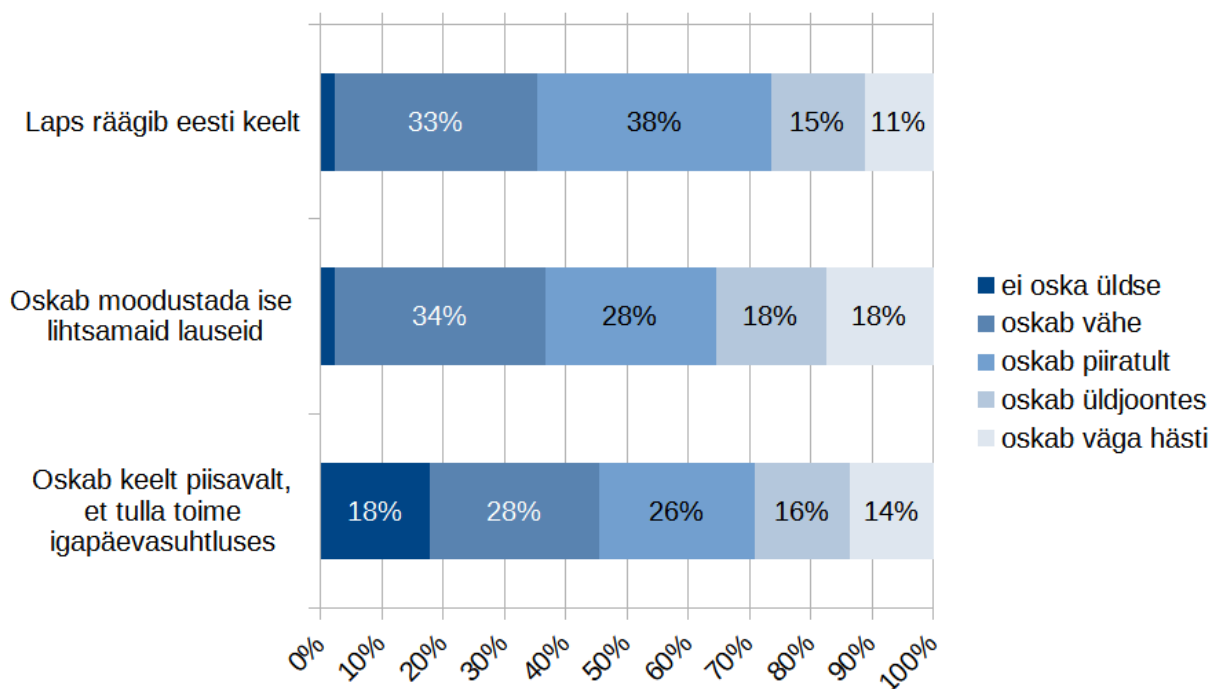
Vene keelt kõnelevate laste seas oli ka 29 last, kelle puhul märkis õpetaja hindamislehele, et laps ei räägi veel eesti keelt. Rohkem kui pooled nendest lastest on liitunud projektiklassiga pärast viimast hindamist 2021. aasta sügisel (osalt on nad sõjapõgenikud Ukrainast). Kaheksa lapse puhul on õpetaja märkinud, et lapsel on erivajadus või kirjeldanud muid probleeme. Kümme last kuuluvad ühte klassi ja sealjuures on osa nende õpilaste oskused hindamislehe põhjal kahe aasta jooksul märgatavalt langenud ehk tõenäoliselt on tegemist õpetaja vahetusest tingitud ebakõlaga hindamises.

Eesti keelt mitte rääkinud laste puhul hindas õpetaja nende laste oskust eestikeelset kõnet mõista eraldi nelja väite alusel, mis on kujutatud joonisel 19. Tulemustest nähtub, et rohkem kui pooled lapsed ei saa õpetaja kõnest aru üldse või saavad sellest aru vähe. 38% ei mõista lühikest ja lihtsat juttu. Pooled lapsed on vähesel määral suutelised kordama sõnu ja väljendeid (vt joonis 19).

Joonis 19. Eesti keelt mitte rääkivate laste üldine keeleoskus

Joonisel 20 on kujutatud nende laste üldine eesti keele oskus, kelle puhul oli õpetaja märkinud hindamislehele, et nad räägivad eesti keelt vähemalt „vähe“. Edaspidi ongi vaatluse all ainult need lapsed, kes õpetaja hinnangul mingil määral juba eesti keelt rääkisid. Tulemustest ilmneb, et kolmandik venekeelsetest lastest oskavad eesti keeles lauseid moodustada vähe või ei oska seda üldse mitte. Ligi kolmandik tuleb igapäevasuhtluses toime väga hästi või üldjoontes, kuid 18% ei saa igapäevasuhtluses üldse hakkama (vt joonis 20).

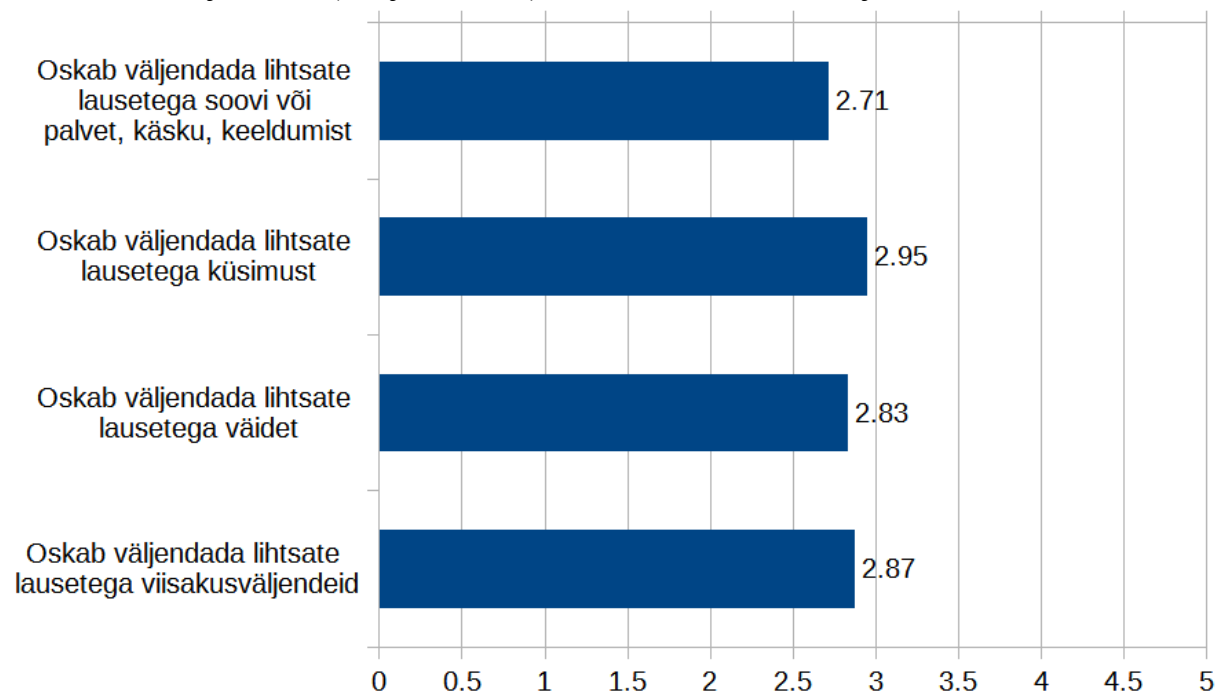

Joonis 20. Vene keelt rääkivate laste üldine keeleoskus

3.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus

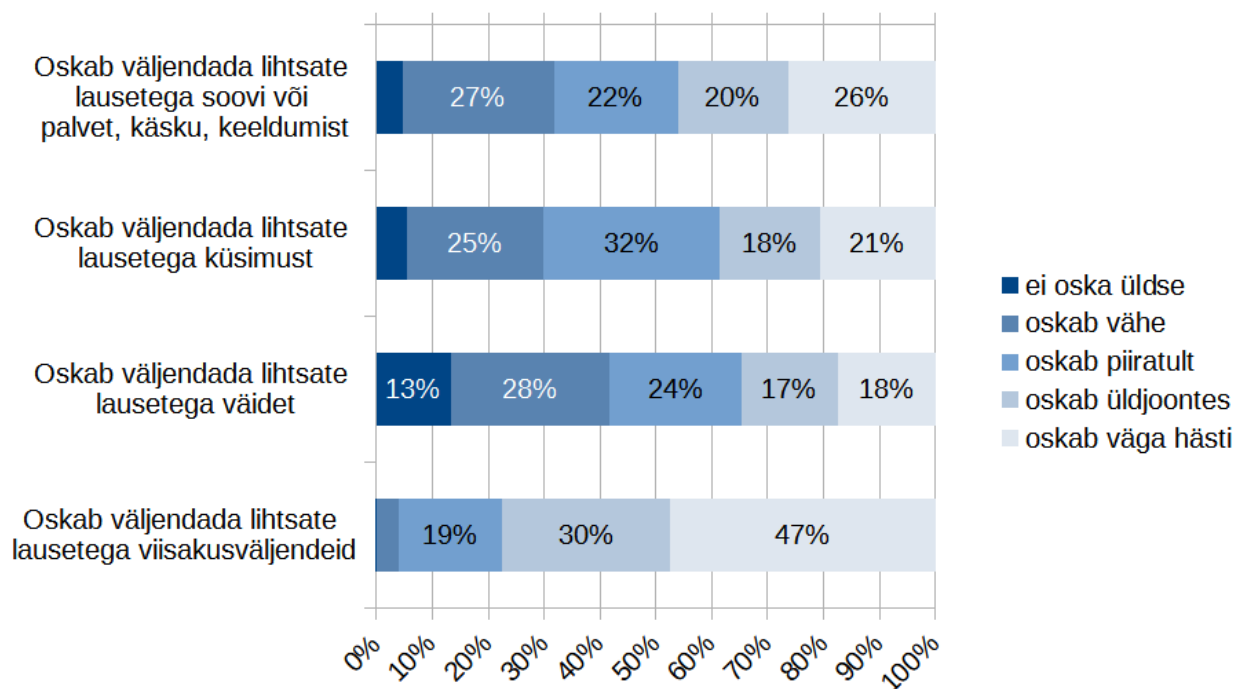
Venekeelsete laste oskust kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid võib iseloomustada keskmise hinnanguga „3“ ehk „oskab piiratult“ (vt joonis 21). Eri pragmaatilist tüüpi lausetest paistavad kõige kergemad olema küsimused ja viisakusväljendid. Natuke vähem kui pooled lastest oskasid õpetajate hinnangul viisakusväljendeid väga hästi ning peaaegu kolmandik oskas seda üldjoontes. Peaaegu pooled oskasid väljendada väiteid, küsimusi ning soovi, palvet, käsku, keeldumist väga

hästi või üldjoontes (vt joonis 22). Väidet ei oska väljendada üldse 13% lastest.

Joonis 21. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (hinnangute keskmine)

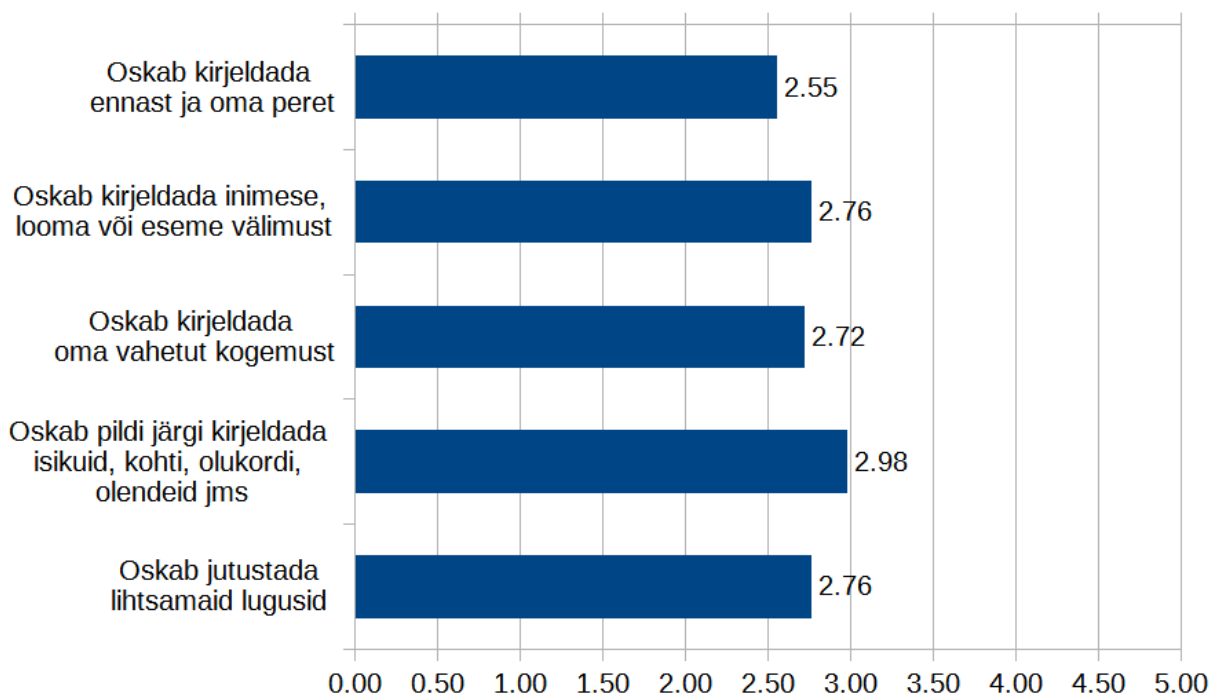
Võrreldes 2021. aasta sügisel kogutud andmetega on märkimisväärselt vähenenud nende laste hulk, kes ei oska eri pragmaatilist tüüpi lauseid üldse kasutada. Kui varem ei osanud kolmandik või pooled lastest väljendada soovi, palvet, käsku, keeldumist ning küsimust ja väidet, siis sellel kevadel kogutud andmete järgi on neid alles vaid vastavalt 4,7%, 5,4% ja 13%. Kui 2021. aasta sügisel sai viisakusväljendite kasutamisega hakkama väga hästi või üldiselt vastavalt 10% ja 20% lastest, siis nüüd moodustab nende laste osakaal kokku rohkem kui kolmveerandi. Samas on viisakusväljendite kasutamisele antud keskmine hinnang jäänud peaaegu samaks (muutus 2,8-lt 2,87-le), mis võib viidata sellele, et esmased oskused omandatakse kiiremini ning seejärel toimub areng aeglasemalt või areneb ainult mõne lapse ja mitte kõikide keeleoskus ühtlases tempos. Ka võib oletada, et õpetajate ootused ajas kasvavad ning õpilasi hinnatakse rangemalt.

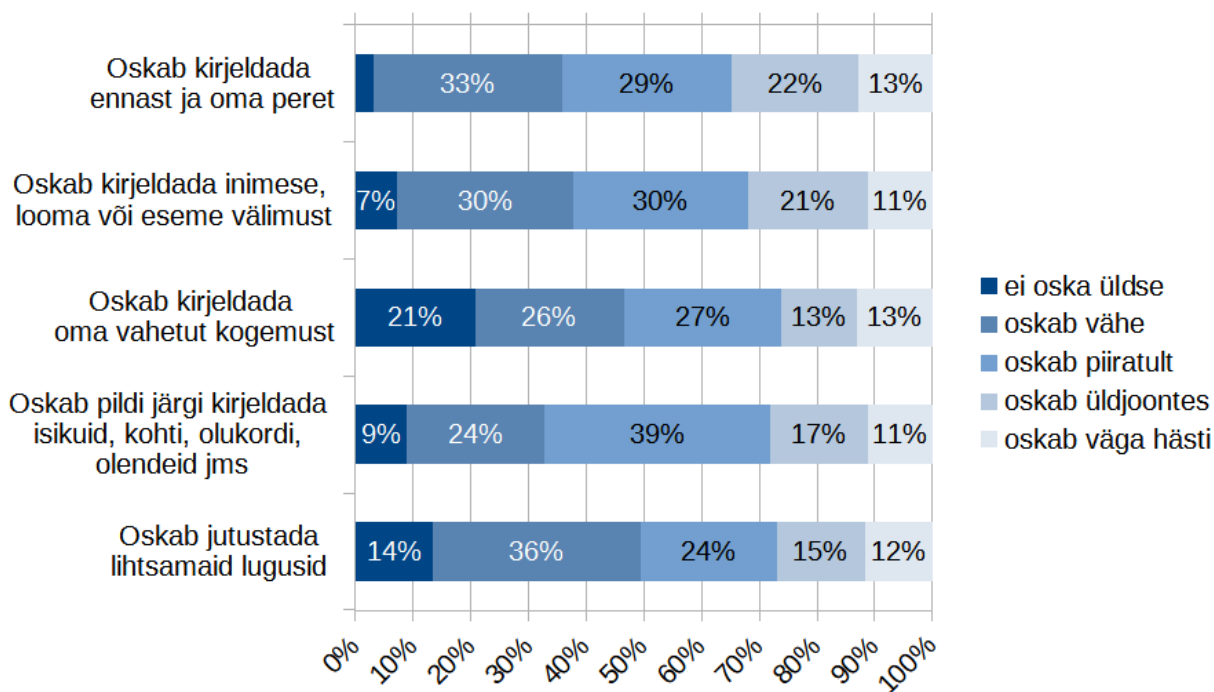
Joonis 22. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

3.2.3. Kirjeldusoskus

Kõigi hinnatud nelja tüüpi kirjeldusoskuse puhul on keskmine tulemus vahemikus 2,55–2,98 (vt joonis 23). Vaid ligikaudu üks kümnendik vene kodukeelega lastest saab õpetajate hinnangul kirjeldusoskustega hakkama väga hästi (vt joonis 24). Kõige keerulisem on mitteootuspäraselt enda ja oma pere kirjeldamine (keskmine 2,55) ja kõige lihtsam pildi järgi isikute, kohtade, olukordade ning olendite kirjeldamine (2,98).

Joonis 23. Venekeelsete laste kirjeldusoskuste keskmised

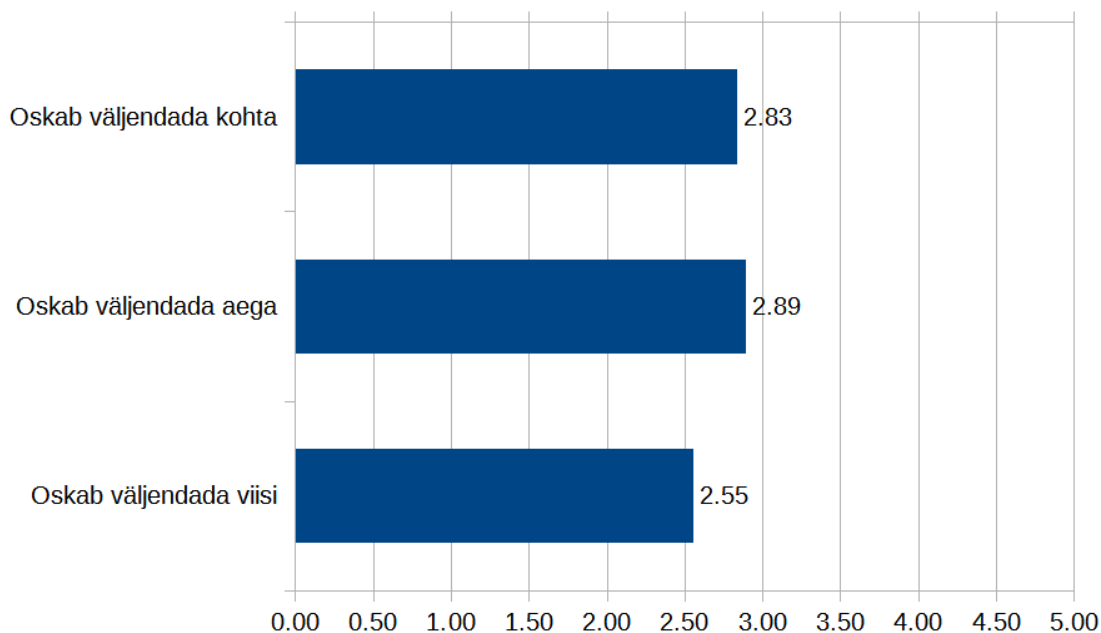
Joonis 24. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjeldada

Võrreldes projekti algusega on aeglaselt kasvanud nende laste hulk, kes oskaksid mõnd kategooriat väga hästi kirjeldada. Kui 2021. aasta sügisel oli neid lapsi 3,8–5,1%, siis nüüd on neid 11–13%.

Samas on märkimisväärselt vähenenud nende laste hulk, kes üldse ei oska kirjeldada. Projekti alguses ei osanud rohkem kui pooled kodus vene keelt kõnelevad lapsed üldse kirjeldada ning 66% neist ei osanud lihtsamaid lugusid jutustada, kuid nüüdseks on kõige keerulisemaks kirjeldusoskuseks jäänud oma vahetu kogemuse kirjeldamine (ei oska üldse 21% lastest) ja jutustamine (ei oska üldse 14% lastest). Teiste kategooriate puhul on neid õpilasi, kes kirjeldada ei oska, alla 10%.

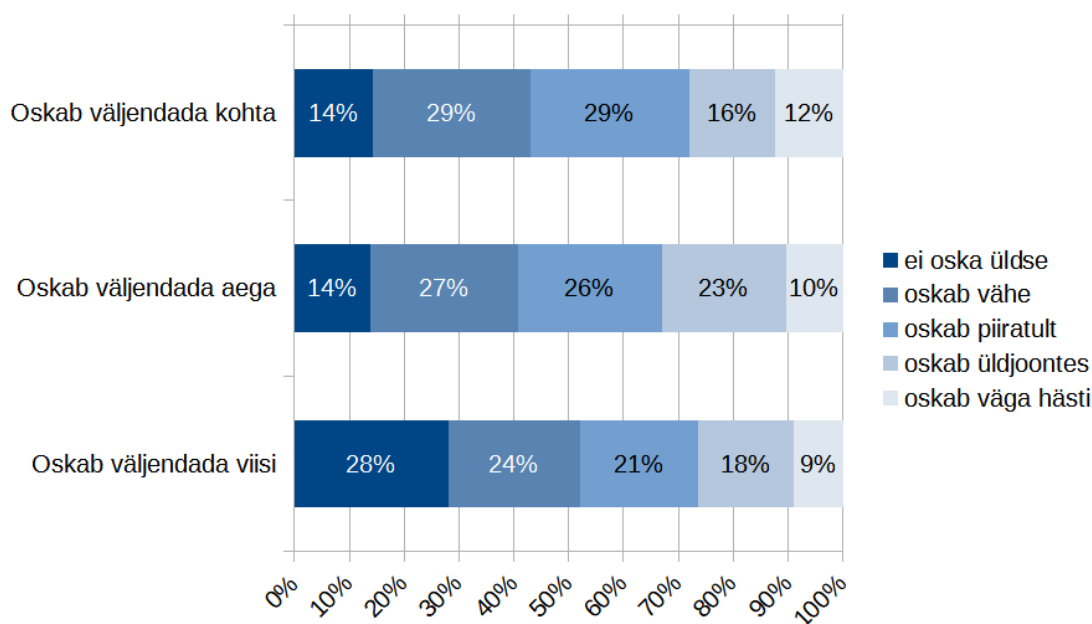
3.2.4. Tähenduskategooriate väljendamine

Vene kodukeelega laste keskmised tulemused eri tähenduskategooriate väljendamisel jäävad vahemikku 2,55–2,89 (vt joonis 25), kuid kõige paremini oskavad lapsed mitteootuspäraselt väljendada aega (keskmine hinnang 2,89) ja kõige keerulisem on nende jaoks ootuspäraselt viisi väljendamine (2,55).

Joonis 25. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

Vaid ligikaudu kümnendik lapsi oskab õpetajate hinnangul kohta, aega ja viisi väljendada väga hästi. 28% lapsi ei oska viisi üldse väljendada (vt joonis 26).

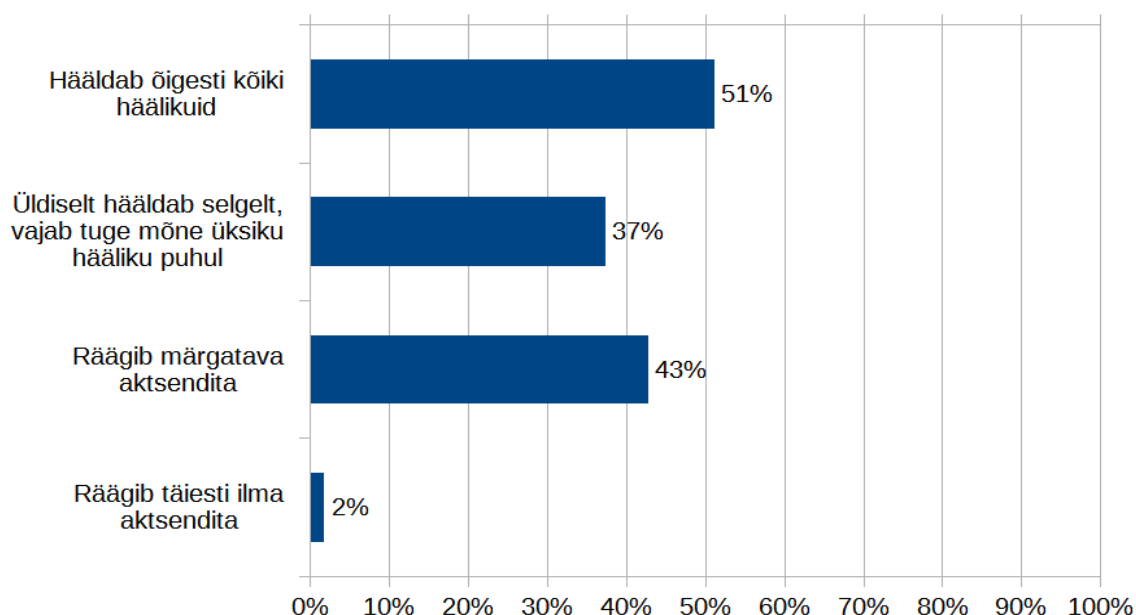

Joonis 26. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

Võrreldes 2021. aasta sügisel kogutud andmetega on jätkuvalt kõige keerulisem viisi väljendamine. Kui eelmise andmekogumise ajal ei osanud seda õpetajate hinnangul üldse 61% vene kodukeelega lastest, siis nüüdseks on neid 28%. Kohta ja aega mitte väljendada oskavate laste hulk on vähenenud sarnaselt (koha puhul 49%-lt 14%-le ja aja puhul 47%-lt 14%-le). Väga hästi oskas projekti alguses kohta, aega ja viisi väljendada 5,1% vene kodukeelega lastest ja 2023. aasta kevadel oskas seda ligikaudu üks kümnendik lastest. Natukene rohkem on suurenenud nende laste hulk, kes oskavad kohta, aega ja viisi väljendada üldjoontes. Kui eelmise andmekogumise ajal oli neid 3,8–9,0%, siis nüüdseks juba 16–23%.

3.2.5. Venekeelsete laste hääldeoskus

Õigesti hääldas õpetajate hinnangul kõiki häälikuid 51% vene kodukeelega lastest (vt joonis 27). 37% lapsi hääldab selgelt, kuid vajab tuge mõne hääliku puhul. 2% laste puhul on õpetajad märkinud, et nad kõnelevad aktsendivabalt.

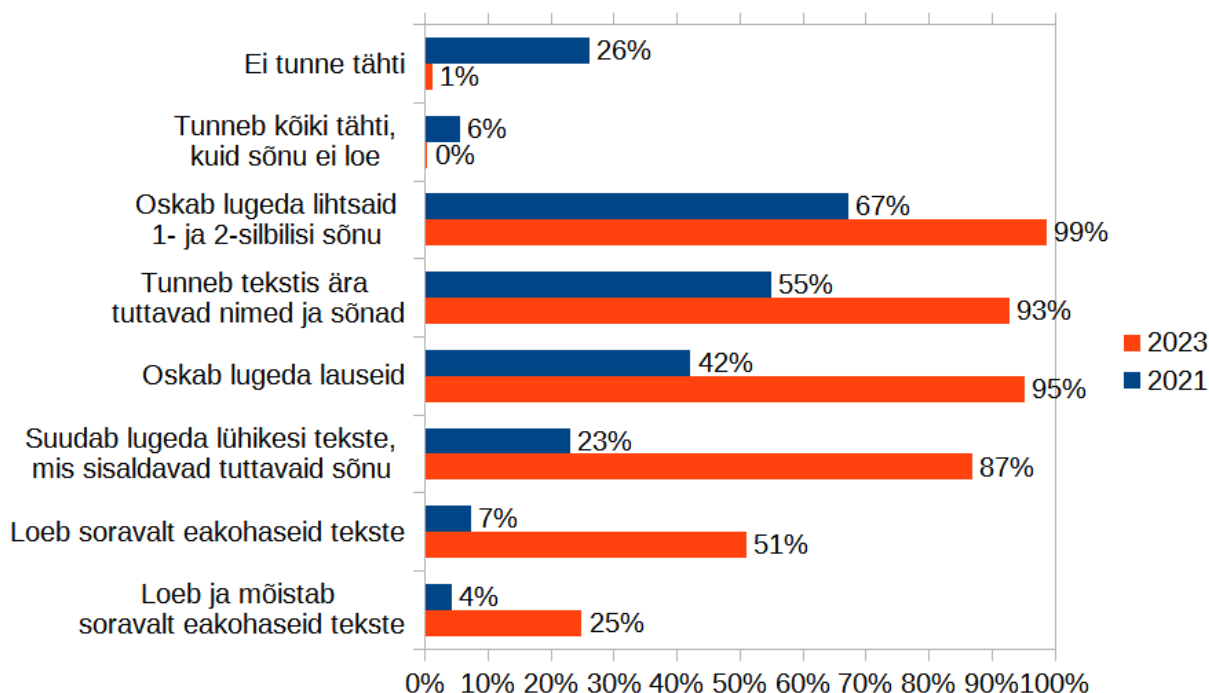

Joonis 27. Venekeelsete laste eesti keele hääldamise oskus

Võrreldes 2021. aastaga on 33% võrra kasvanud nende vene keelt kõnelevate laste hulk, kes hääldavad õigesti kõiki häälikuid. Väga vähe on kasvanud nende laste hulk, kes räägivad täiesti ilma aktsendita (1%-lt 2%-le).

3.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus

Küsitluse tulemustest ilmnes, et on kolm venekeelset last, kes ei tunne tähti. Kahel neist on hindamislehele märgitud erivajadus ning kolmandal oli erivajadus märgitud 2021. aasta hindamislehele ehk sel aastal võis õpetaja vastava märke unustada. Üks laps tunneb tähti, kuid sõnu ei loe (õpetaja hinnangul oskab siiski lugeda 1- ja 2-silbilisi sõnu). Neli last ei oska veel lugeda 1- ja 2-silbilisi sõnu. Ligikaudu üheksa õpilast kümnest tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad, oskab lugeda lauseid ning suudab lugeda lühikesi tekste. Vaid pooled vene kodukeelega lapsed loevad soravalt eakohaseid tekste ning vaid veerand mõistab eakohaseid tekste (joonis 28).

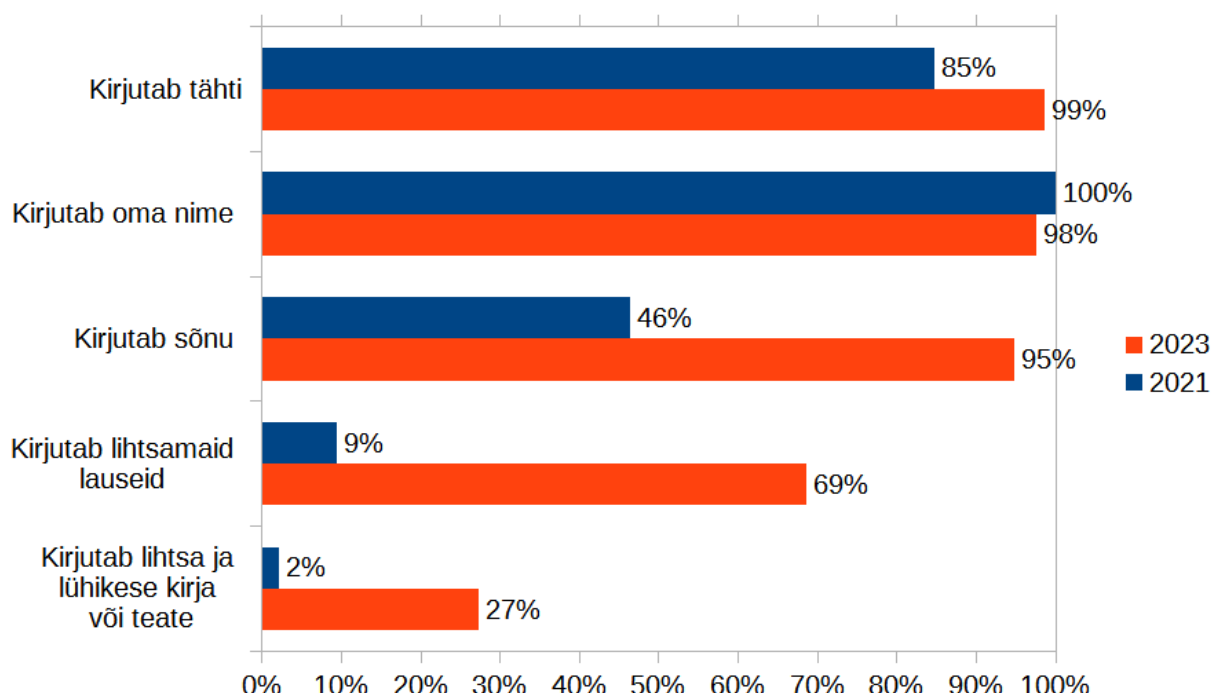

Joonis 28. Venekeelsete laste lugemisoskus eesti keeles. Kahe aasta võrdlus

Võrreldes 2021. aasta sügisel kogutud andmetega on kõik hinnatavad lugemisoskused paranenud. Kõige rohkem on edasi arenenud laste oskus lugeda lühikesi tekste (64%), oskus lugeda lauseid (53%) ja soravalt lugemise oskus (44%).

3.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada

Eesti tähti ei oska kirjutada neli vene kodukeelega last ning nendest kolm on projektiklassis uued. Oma nime kirjutamisega ei saa hakkama veel seitse last, kes samuti kõik on projektiklassis uued. Sõnu oskab eesti keeles kirjutada 95% vene kodukeelega lastest ja lihtsamaid lauseid 69% lastest (vt joonis 29). Lihtsa ja lühikese kirja või teate oskab eesti keeles kirjutada natuke üle veerandi vene kodukeelega lastest.

Joonis 29. Venekeelsete laste kirjutamisoskus eesti keeles

Võrreldes projekti algusega on vene kodukeelega laste kirjutamisoskus paranenud. Varem ei osanud peaaegu pooled lapsed kirjutada eesti keeles sõnu, kuid nüüd oskavad seda peaaegu kõik lapsed. Lihtsamate lausete kirjutamisega sai hakkama varem üks laps kümnest, kuid nüüd juba seitse last kümnest. 2021. aasta sügisel oskas vaid mõni üksik laps kirjutada eesti keeles lihtsa ja lühikese kirja või teate, kuid nüüd saab sellega hakkama veerand lastest.

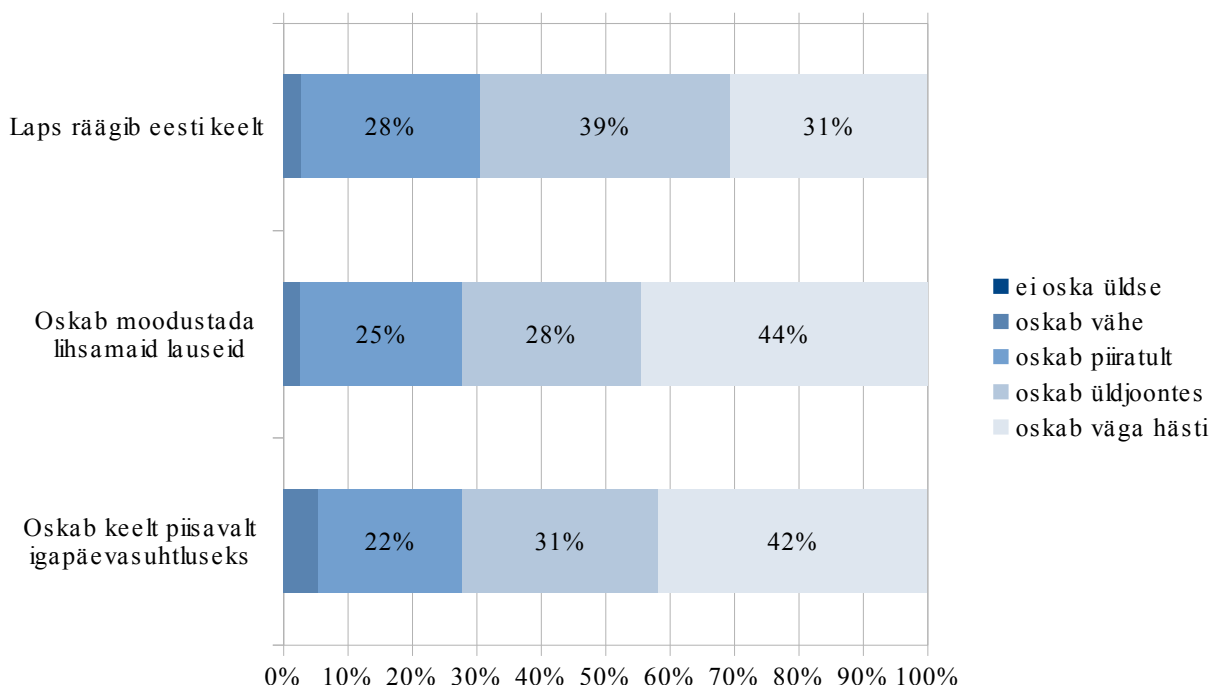
3.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp

Eesti-vene kakskeelsete laste gruppi kuulus 32 kodus nii eesti kui ka vene keelt rääkivat last ning neli eesti ja mõnd muud keelt rääkivat last, seega kokku oli selles grupis kokku 36 last.

3.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Õpetajate hinnangul räägib peaaegu kolmandik lastest eesti keelt väga hästi ning 39% oskab eesti keelt üldjoontes. 44% hinnatud eesti-vene kakskeelsetest lastest oskab moodustada eesti keeles

lauseid väga hästi¹. Kolmveerand eesti-vene kakskeelsetest lastest oskab moodustada eesti keeles lauseid väga hästi ja 28% üldjoontes. Kolmveerand lastest saab hakkama eestikeelses igapäevasuhtluses kas väga hästi või üldjoontes (vt joonis 30).

Joonis 30. Eesti-vene kakskeelsete laste üldine suhtlusoskus

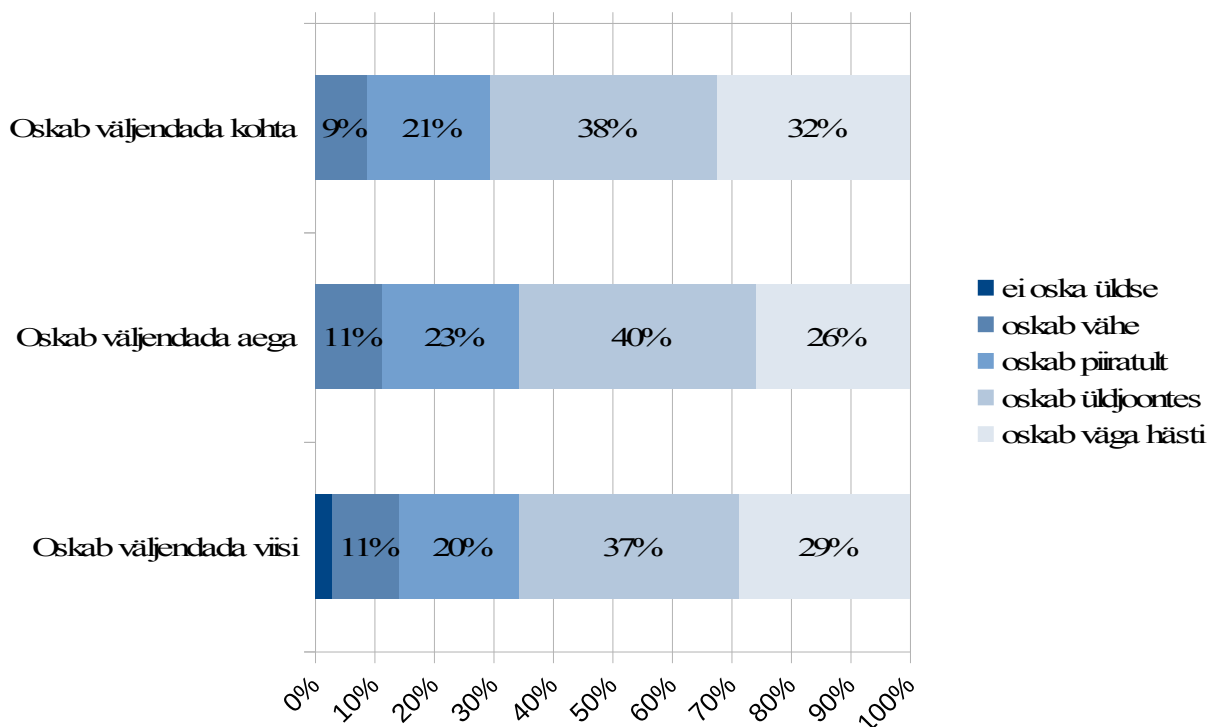
Projekti alguses oli eesti-vene kakskeelsete laste seas ligi 30% õpilasi, kes ei osanud lihtsamaid lauseid moodustada ning 35% õpilasi, kes ei osanud eesti keelt piisavalt, et saada hakkama igapäevasuhtluses. 2023. aasta kevadel on õpetajate hinnangul eesti-vene kakskeelsete laste seas selliseid õpilasi alles vaid 1–2.

3.3.2. Täheenduskategooriate väljendamine

Täheenduskategooriate puhul olid kõik kolm vaadeldud kategooriat selle grupi puhul sarnased ja tulemused jäid vahemikku 3,77–3,94 (keskmist tulemust saab iseloomustada hinnanguga „3“ ehk „oskab piiratud hulgal“). Mõnevõrra paremini on selle grupi lastel selge koha väljendamine. Seda

¹ 2021. aasta sügisese hindamise põhjal tehtud aruandes on eesti-vene kakskeelsete laste protsendijaotustega joonistel vead (joonised 16, 17, 19, 20). Seega ei kattu käesolevas aruandes 2021. aastal alustanud projektirühma eesti-vene kakskeelsete laste kohta käivad andmed eelmises aruandes olevate arvudega.

oskab väga hästi teha peaaegu kolmandik lastest. Aega oskab väljendada väga hästi 26% ja viisi 29% lastest (vt joonis 31).

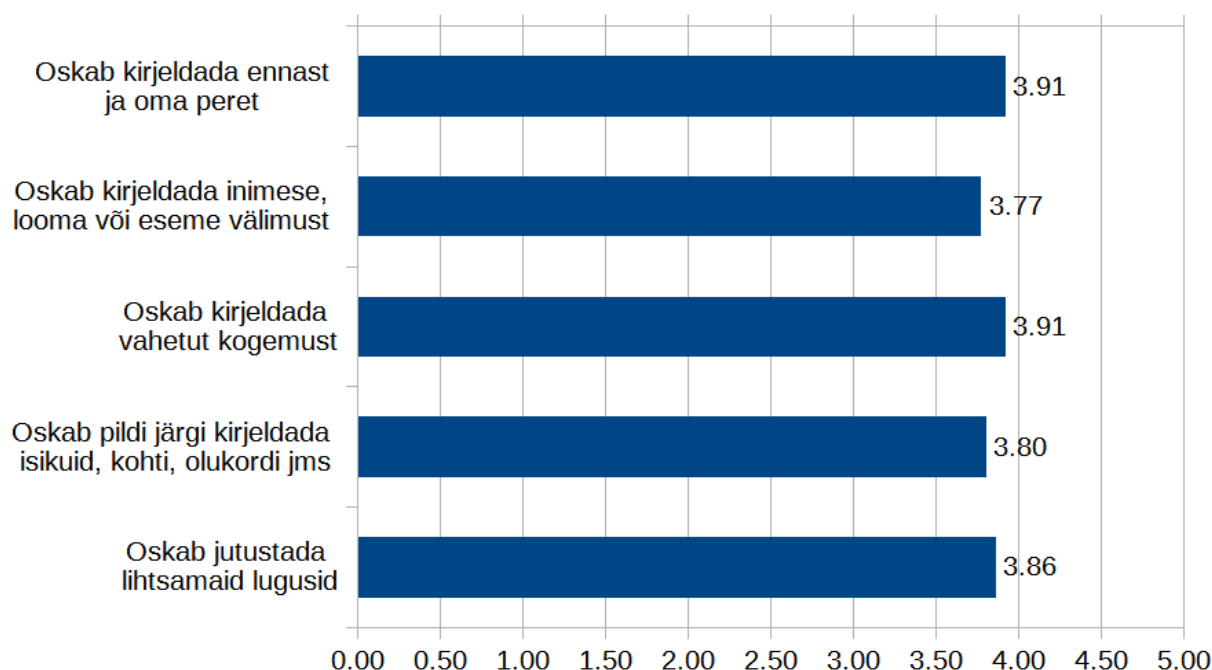

Joonis 31. Tähenduskategooriate väljendamise oskus eesti-vene kakskeelsetel lastel

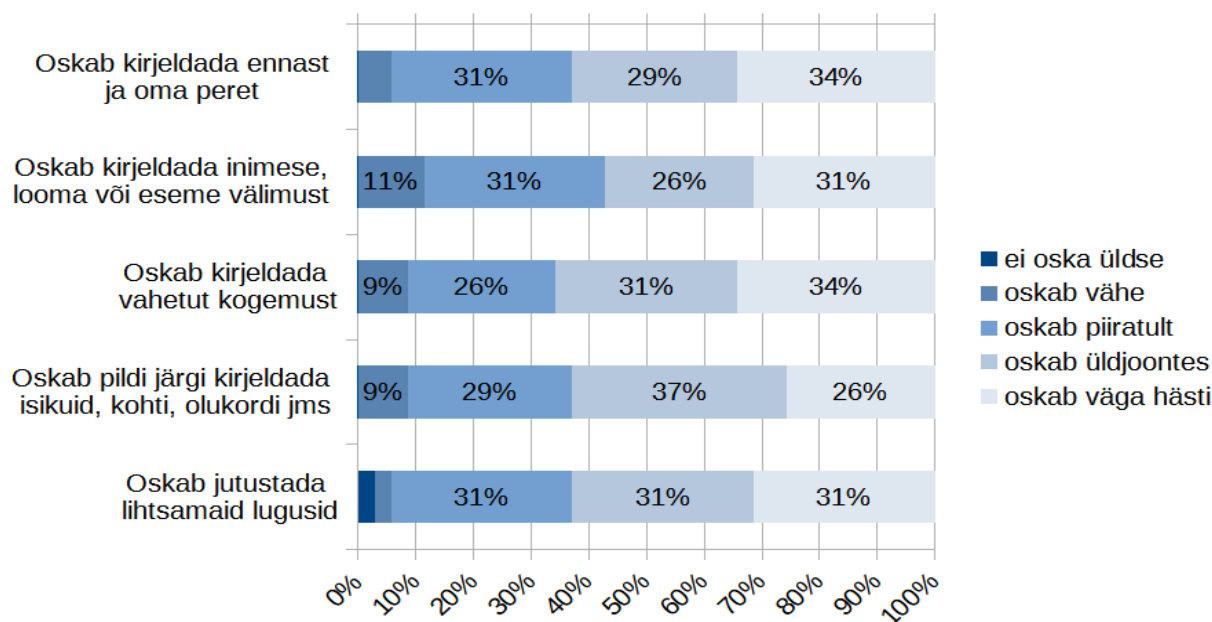
Võrreldes **2021. aasta sügise tulemustega** on kohta väga hästi või üldjoontes väljendada oskavate laste osakaal suurenenud 47%-lt 70%-le, aega 54%-lt 66%-le ja viisi 42%-lt 66%-le. Kui projekti alguses oli kõigis kolmes tähenduskategoorias 10–11 last, kes ei osanud seda üldse väljendada või oskasid vähe, siis selle aasta kevadise hindamise põhjal on neid lapsi järgi 3–5.

3.3.3. Kirjeldusoskus

Kõikide kategooriate kirjeldusoskus ja jutustusoskus on sarnase keskmise tulemusena vahemikus 3,77–3,91 (vt joonis 32). Kõige kergem tundub õpetajate hinnangul olevat enda ja oma pere ning oma vahetu kogemuse kirjeldamine ning seda oskab väga hästi 34% eesti-vene kakskeelsetest lastest (vt joonis 33). Kõige vähem lapsi oskab väga hästi kirjeldada pildi järgi isikuid, kohti ning olukordi (26%). Eesti-vene kakskeelseid lapsi, kes teise õppeaasta lõpuks üldse kirjeldada ega jutustada ei oska, on alla 11% (neli last või vähem).

Joonis 32. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus (kogu grupi keskmised punktisummad)

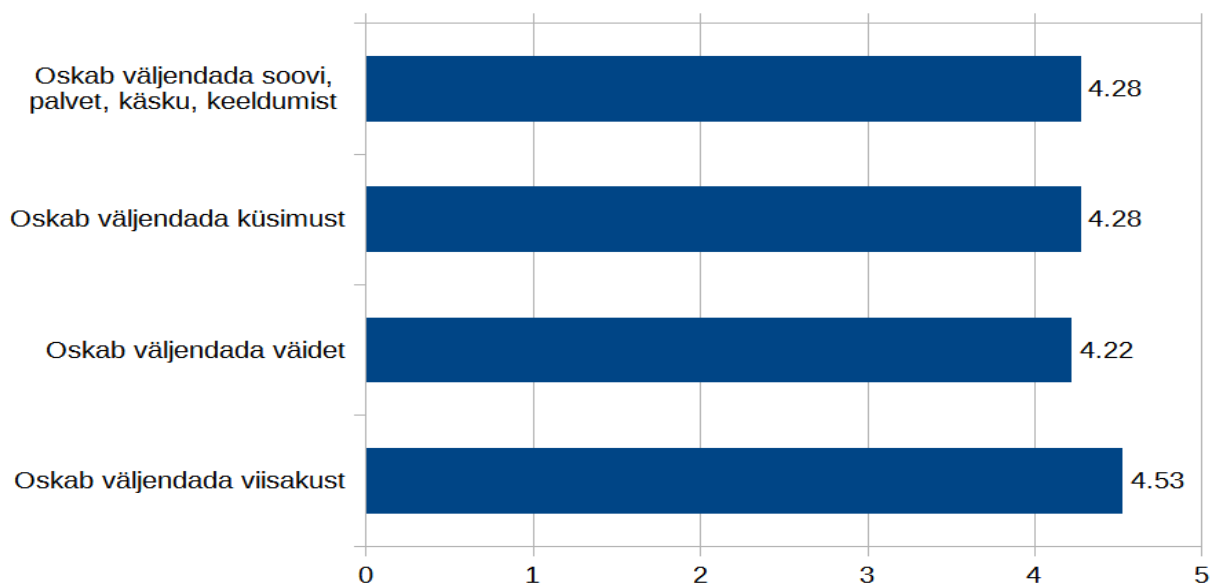
Joonis 33. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus

Võrreldes 2021. aasta sügisese hindamisega on kõikide kirjeldusoskuste keskmised tulemused suurenenud ligikaudu ühe punkti võrra. Märkimisväärselt on vähenenud nende laste hulk, kes

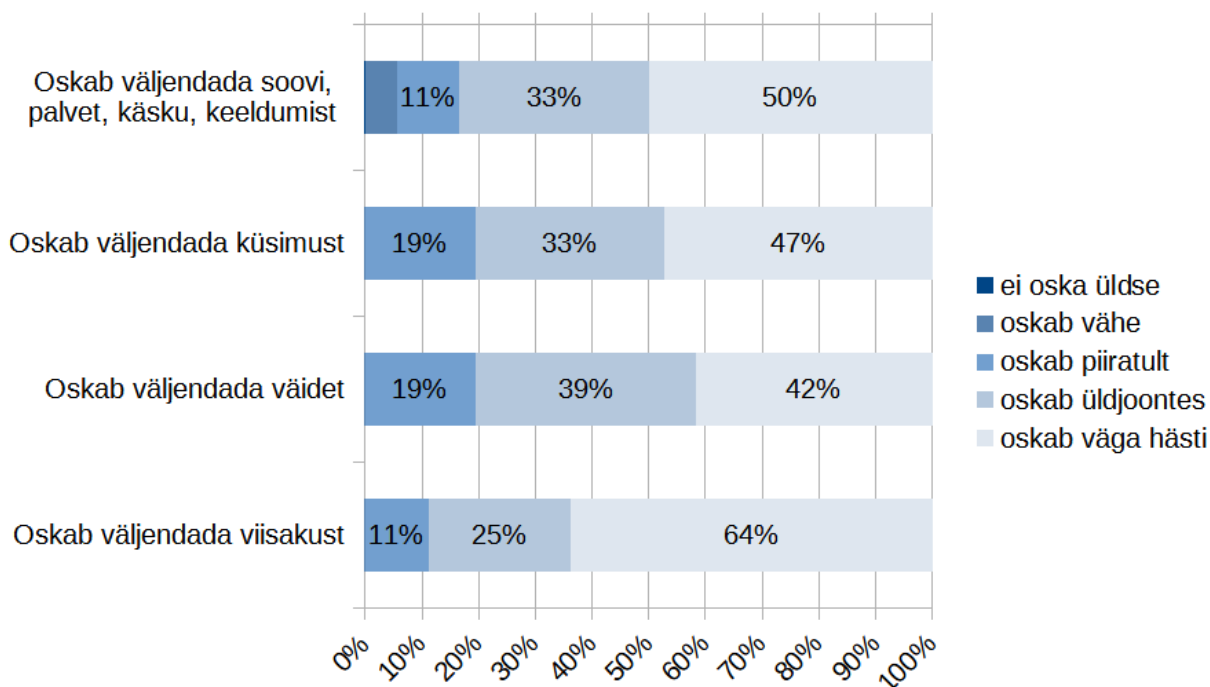
oskavad kirjeldada või lihtsamaid lugusid jutustada vähe või üldse mitte. Kui varem oli selliseid lapsi nendes kategooriates ligikaudu 40%, siis nüüd on neid 5–11% vahel.

3.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Eri pragmaatilist tüüpi lausetest on kõige paremini omandatud viisakusväljendid (keskmine 4,53, vt joonis 34). Vaid 11% lapsi oskab seda piiratult ning ülejäänud on viisakusväljendid omandatud väga hästi või üldjoontes. Soovi, palvet, käsku, keeldumist ning küsimust oskavad väga hästi väljendada peaaegu pooled lastest. Väide tundub olevat õige pisut keerulisem ning seda oskab väga hästi 42% lastest (vt joonis 35).

Joonis 34. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (hinnangute keskmine)

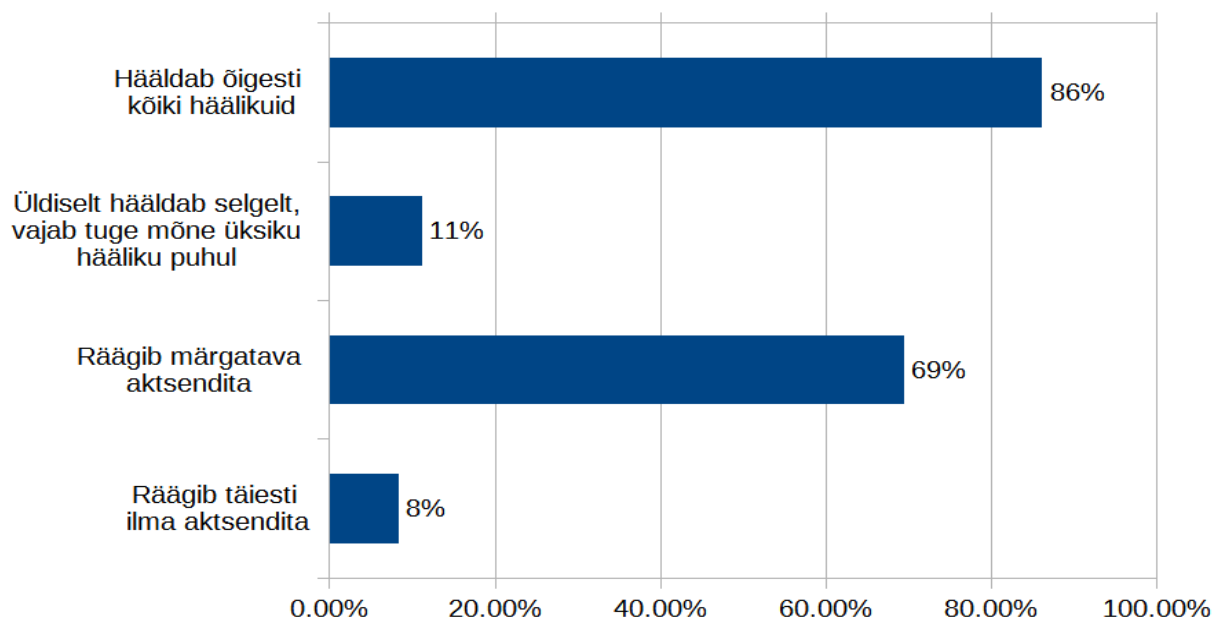

Joonis 35. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Võrreldes projekti algusega puuduvad eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutusoskuse puhul lapsed, kes seda üldse ei oskaks, ning peaaegu puuduvad lapsed, kes oskavad seda vähe (neid leidub vaid soovi, palve, käsu, keeldumise väljendamise kategoorias).

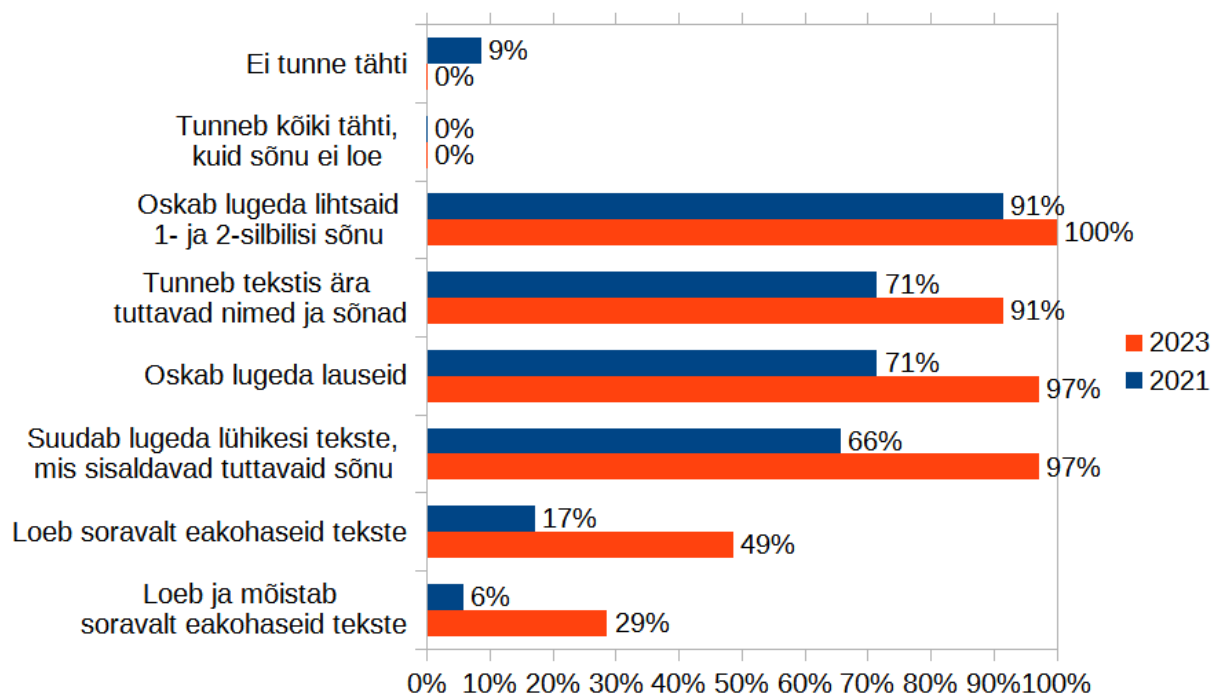
3.3.5. Eesti-vene kakskeelsete laste häälendus

Eesti-vene kakskeelsete laste hulgas on 86% neid, kes hääldavad õpetajate hinnangul õigesti kõiki häälikuid, 11% hääldab küll üldjoontes õigesti, kuid vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul. Ilma aktsendita kõnelejaid oli õpetajate hinnangul kakskeelsete rühmas aga ainult 8% (vt joonis 36).

Joonis 36. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldusoskus

3.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

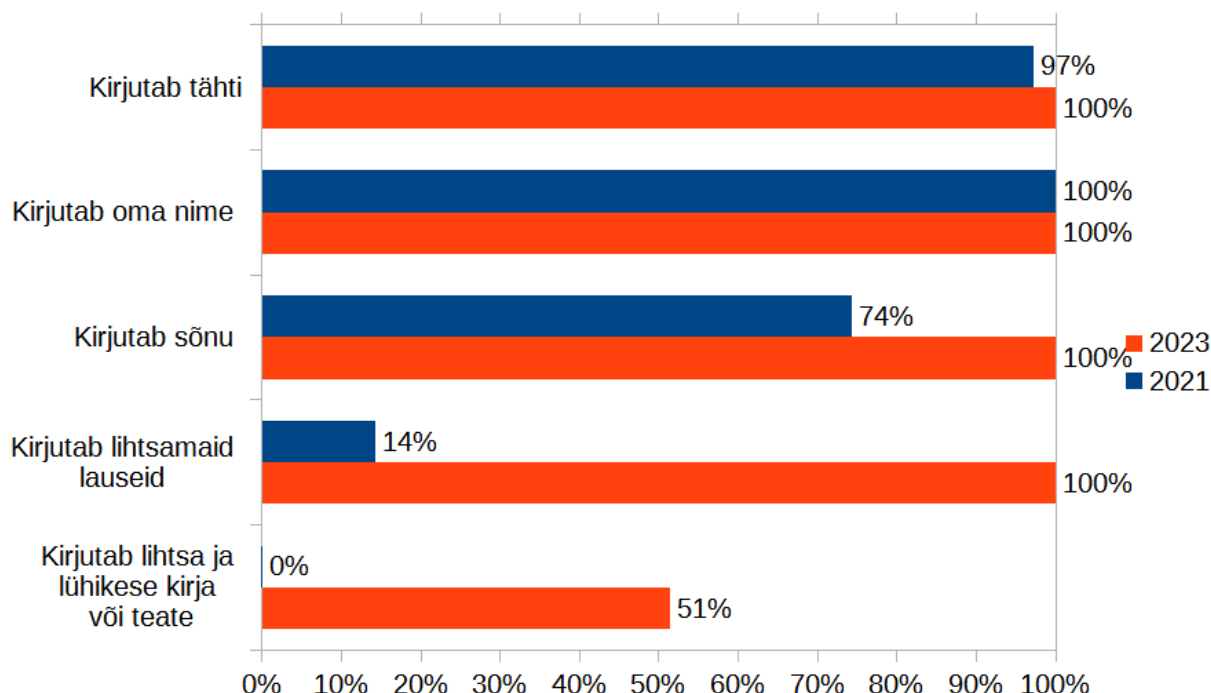
Joonis 37. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

Kõik eesti-vene kakskeelsetest lastest oskavad lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu, peaaegu kõik tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ning sõnad, oskavad lugeda lauseid ning tuttavate sõnadega

lühikesi tekste. Pool sellesse gruppi kuuluvatest lastest loeb soravalt eakohaseid tekste ning 29% ka mõistab soravalt loetud eakohast teksti.

Võrreldes projekti algusega ei ole enam lapsi, kes eesti tähti ei tunne. Soravalt eakohaseid tekste lugevate laste osakaal on suurenenud 17%-lt 49%-le ning eakohast teksti mõistvate laste osakaal 6%-lt 29%-le.

3.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Joonis 38. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Kõik eesti-vene kakskeelsed lapsed oskavad eesti keeles kirjutada tähti, oma nime, sõnu ja lihtsamaid lauseid. Pooled lapsed saavad hakkama lihtsa ja lühikese kirja või teate kirjutamisega.

3.4. Võrdlus projekti alguse (2021) tulemustega

Vaadeldud lapsed paigutati analüüsiks kolme rühma: eestikeelsesse kontrollgruppi kuulus 35 last, venekeelsesse gruppi 290 last ja peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnevasse gruppi 36 last.

Kontrollgrupi ehk **eestikeelsete** laste tulemustes on kahe õppeaastaga toimunud edasimineku ning teise õppeaasta lõpuks oskavad õpetajate hinnangul peaaegu kõik lapsed kõiki hinnatavaid kategooriaid väga hästi. Projekti alguses valmistas kõige rohkem raskusi kirjeldamine (keskmised hinnangud vahemikus 4,37–4,63), kuid nüüdseks on tulemused ka selles kategoorias maksimumilähedased. Siiski on jäänud paar-kolm eestikeelset last, kelle lugemis- ja kirjutamisoskused ei ole õpetajate hinnangul maksimumile hinnatavad.

Vene keelt kõnelevate laste oskus kasutada eesti keelt igapäevasuhtluses on õpetajate hinnangul viie palli skaalal kahe õppeaastaga paranenud 1,2 punkti võrra. Peaaegu sama palju on suurenenud laste oskus moodustada lihtsamaid lauseid (1,08). Samuti on hästi edasi arenenud venekeelsete laste kirjeldusoskus. Oskus kirjeldada looma või eseme välimust, oma vahetut kogemust, pildi järgi isikuid, kohti, olukordi või olendeid on suurenenud 0,95–1,11 punkti võrra. Mitteootuspäraselt ei ole nii palju arenenud laste oskus kirjeldada ennast ja oma peret (0,61). Kuna tegemist on n-õ madalama ja põhilisema kirjeldusoskusega, siis just selles kategoorias oleks eeldanud suuremat edasiminekut. Hästi on arenenud ka vene kodukeelega laste jutustamisoskus: 1,63-lt 2,76-le. Tähtsuskategooriatest on suurem edasimineku toimunud koha ja aja väljendamisel (vastavalt 0,98 ja 0,87 punkti) ning mõnevõrra vähem on edenenud õpilaste oskus väljendada viisi (0,79 punkti). Eri pragmaatilist tüüpi lausetes on võrreldes projekti algusega kõige suurem edasimineku toimunud küsimuse ja väite väljendamisel (vastavalt 0,95 ja 0,91 punkti). Soovi, palve, käsu või keeldumise väljendamine on kasvanud 0,54 punkti. Huvitaval kombel edasiminekut ei ole peaaegu olnud viisakusväljendite kasutamisel. Kahe õppeaastaga on viisakusväljendite kasutusoskuse keskmine hinnang muutunud 2,8-lt 2,89-le. Tekib küsimus, kas vene kodukeelega õpilased ei oska eesti keeles viisakusväljendeid kasutada või kas nad lihtsalt ehk ei kasuta neid eesti keeles (ehk on pigem tegemist käitumis- ja mitte niivõrd keeleprobleemiga) ning seetõttu on õpetajad nende oskust nii madalalt hinnanud.

Üldiselt on edenemine paremini näha skaala alumises otsas. Kui projekti alguses ei osanud üldse eesti keelt kategooriati 37–65% lastest (v.a viisakusväljendeid), siis pärast kaht õppeaastat on projektiklassides kategooriati selliseid lapsi enamasti alla 7% (v.a igapäevasuhtluses mitte üldse hakkama saajaid ja väidet mitte väljendada oskavaid lapsi).

Eesti-vene kodukeelega laste eesti keele oskus on õpetajate hinnangul kõige jõudsamalt edenenud igapäevasuhtluses (keskmise kasv 0,94 punkti) ja jutustamisoskuses (keskmise kasv 0,92 punkti). Kõige vähem on kahe õppeaastaga edenenud laste oskus väljendada tähtsuskategooriaid (keskmise kasv vahemikus 0,53–0,65). Teistes kategooriates on keskmise kasv jäänud vahemikku 0,71–0,85.

4. Kokkuvõtteks

2020. aastal projektiga liitunud ehk kolm aastat eesti keelt õppinud klasside (A-grupp) tulemuste kokkuvõtteks võib öelda, et õpetajate hinnangul olid õpilaste tulemused aasta jooksul paranenud mitteeootuspäraselt vähe või mõnikord isegi halvenenud. Vaid kodus vene keelt kõnelevate laste lihtsate lausete moodustamine, lihtsate lausetega küsimuse väljendamine ja pildi järgi isiku, koha, olukorra ning olendi kirjeldamine olid paranenud 0,26 või 0,25 punkti võrra. Kõik teised hinnatud oskused olid paranenud vähem kui 0,1 punkti või suisa vähenenud võrreldes eelmise hindamisega.

Välistamaks projektiklassidesse lisandunud uute õpilaste (sh sõjapõgenike) mõju tulemustele, analüüsisime eraldi nende õpilaste oskuste (v.a hääldus-, lugemis- ja kirjutamisoskus) keskmist, keda õpetajad hindasid nii 2022. kui ka 2023. aasta kevadel. 2022. aasta kevadel oli kõikide hinnatud oskuste keskmine 3,38 punkti ning aasta hiljem 3,69 punkti. Seega näib, et projekti lisandunud uued õpilased on mõjutanud grupi üldist keskmist ning tekitanud tulemuste, mille järgi laste keeleoskus oleks justkui halvenenud (uute projekti lisandunud õpilaste hinnangute keskmine tulemus oli 2,83, kuid see aasta mitte hinnatud või lahkunud õpilaste keskmine oli eelmise aasta tulemuste põhjal 3,82).

Samuti ei saa välistada, et õpetajad hindavad suuremaid õpilasi juba rangemalt ja tulemused n-ö jooksevad õpilastel eest ära. Sellele näib viitavat ilming, kus peaaegu kõikide klassis olevate õpilaste tulemused võrreldes eelmise aastaga on halvenenud ning õpetaja ei ole klassis vahetunud. Kindlasti avaldavad tulemustele mõju ka õpetaja vahetumisest tulenevad erisused hindamises.

Üllatav oli ka lugemisoskuse n-ö paigalpüsimine aasta jooksul. Kui vene kodukeelega lastest oskab jätkuvalt eesti keeles lugeda vaid natuke üle poolte (54%), siis eesti-vene kodukeelega soravalt lugeda oskavate laste osakaal oli vähenenud 85%-lt 75%-le. Ka siin võib tegemist olla õpetajate kõrge ootustega või õpetaja vahetusest tingitud erisusega (uus õpetaja hindab rangemalt).

2021. aastal alustanud projektiklasside (B-rühm) õpilaste tulemuste kokkuvõtteks võib öelda, et võrreldes projekti algusega 2021. aasta sügisel on toimunud õpetajat hinnangul edasimineku pea kõikides hinnatud oskustes. Kõige rohkem on arenenud vene kodukeelega õpilaste oskus kasutada eesti keelt igapäevasuhtluses (kasv 1,2 punkti), oskus jutustada lihtsamaid lugusid (kasv 1,13 punkti), oskus kirjeldada isikuid, kohti, olukordi ning olendeid (kasv 1,11 punkti) ja oskus moodustada lihtsamaid lauseid (kasv 1,08 punkti). Ka eesti-vene kodukeelega laste puhul on õpetajate hinnangul paranenud kõige rohkem õpilaste oskus tulla toime igapäevasuhtluses (kasv 0,94 punkti). Samuti on hästi edenenud eesti-vene laste oskus jutustada lugusid (kasv 0,92 punkti).

Mitteeootuspäraselt on vene kodukeelega laste jaoks keeruline kirjeldada ennast ja oma peret ning see oskus pole ka kahe õppeaasta jooksul märkimisväärselt paranenud. Kui projekti alguses oli see kirjeldusoskustest kõige paremini arenenud, siis nüüd on see kõige vähem arenenud kirjeldusoskus. Tõenäoliselt on õpetajad pööranud tähelepanu teistele kirjeldusoskustele ning jutustamisoskuse arendamisele. Sellele viitab ka eesti-vene kodukeelega õpilaste tulemuste

suundumuste sarnane tendents, sest ka nende puhul on enda ja oma perekonna kirjeldamise oskus arenenud kahe õppeaasta jooksul kõige vähem.

Tulemustest ilmneb, et kolmandik venekeelsetest lastest oskab eesti keeles lauseid moodustada vähe või ei oska seda üldse mitte. Pärast kaht aastat eesti keele õpet oleks aga ootuspärane, et lapsed siiski oskaksid juba lauseid moodustada. Järgmise aasta koolituste fookusesse seatud kirjaliku väljendusoskuse arendamine peaks lausemoodustusoskust toetama. Lisaks tuleb koos projektiõpetajatega analüüsida, mis on lausemoodustusoskuse aeglase arengu põhjused ja kuidas lausemoodustusoskust tõhusamalt toetada.

Üllatav on ka eakohaste tekstide kasin lugemisoskus. Teise õppeaasta lõpuks oskab soravalt lugeda vaid ligikaudu pool projektiklasside muukeelsetest õpilastest ning siinjuures pole väga suurt vahet, kas õpilane räägib ise kodus ka eesti keeles või mitte. Lisaks saavad vaid pooled nendest vene kodukeelega soravalt lugejatest loetud tekstist aru ning siinjuures on veel üllatavam, et ka eesti-vene kodukeelega lastest mitte kõik ei mõista loetud teksti.

Projektiklassides on ka pärast kahte või kolme õppeaastat õpilasi, kes ei räägi eesti keelt üldse. Kolmanda aasta klassides leidub selliseid õpilasi 33 ja teise aasta klassides 29. Siinkohal on kindlasti osaliselt tegu Ukrainast pärit sõjapõgenikega, kuid kuna õpetajatelt nii täpseid andmeid ei küsitud, ei ole täpselt teada, kui suure osa nad uutest lisandunud õpilastest moodustavad. Hindamislehtedel olevate kommentaaride põhjal võiks järeldada, et nad moodustavad mittekõnelejatest veidi üle poole. Samas on Ukrainast pärit laste seas ka selliseid, kelle eesti keele oskus areneb hästi ning pärast ühte õppeaastat on õpetajate hinnangul suurem osa nende hinnatud oskustest hinnatavad väitega „oskab vähe“ ehk „2“. Eesti keelt mitte üldse rääkivate laste hulgas on ka selliseid, kes on erivajadusega, või õpetaja on kirjeldanud muid probleeme, mis võiksid viidata õpilase erivajadusele. 2020. alustanud klassides on neid lapsi üheksa ja 2021. alustanud klassides kuus. Järgmise aasta jooksul on kavas pöörata eraldi tähelepanu neile lastele, kes õpetajate hinnangul eesti keelt veel ei räägi, selgitada välja edasijõudmatuse põhjused ja kavandada toetustegevused.

Kolmanda aasta grupis on viis eesti keelt mitte kõnelevat last, kelle hindamislehtede põhjal ei ole võimalik tuvastada, miks ta pärast kolme aastat projektis eesti keelt üldse ei oska. Teise aasta grupis on seitse õpilast, kes ei ole projektiklassiga hiljem liitunud ning kelle hindamislehe põhjal ei ole võimalik öelda, miks ta eesti keeles veel ei räägi. Sealhulgas on viis õpilast pärit samast klassist ning ka teised kaks käivad ühes klassis. Selle klassi projektiõpetajaga on võetud ühendust ning probleemiga hakatakse uue õppeaasta alguses eraldi tegelema. Sama õpetaja viie lapse eesti keele oskus on võrreldes projekti alguse hindamisega langenud (viie palli skaalal vahemikus -0,71 kuni -2,07), mis viitab sellele, et uus õpetaja hindab rangemalt kui vana. Antud õpilaste oskustest annab parema pildi läbiviidud valikuline hindamine ja pildikirjelduskatse. Pärast teiste läbiviidud hindamistulemuste võrdlemist tuleb ka enne järgmist hindamist õpetajat hindamise suhtes individuaalselt juhendada.

Kuigi **kahel eri aastal alustanud gruppide võrdlus** ei anna väga täpset võrdlusvõimalust, sest grupid koosnevad eri koolide klassidest, siis mõningaid võrdlusi võib siiski teha. Kui vene kodukeelega laste III aasta grupi laste keskmised oskused on vahemikus 3,19–3,67, siis II aasta laste keskmised vahemikus 2,55–3,08. Seega, III aasta laste oskused on üldiselt paremad 0,5 skaalapunkti võrra. Kõige suurem erinevus on oskuses kirjeldada ennast ja oma peret ning tähenduskategooriatest viisi väljendamises.

Eesti-vene kakskeelsete laste III ja II aasta tulemuste erinevus on sarnane vene kodukeelega laste gruppidevahelisele erinevusele. Ka eesti-vene laste puhul on III aasta laste oskused üldises plaanis 0,5 skaalapunkti võrra paremad. Kõige suurem erinevus on koha ja aja väljendamisel ning inimese, looma või eseme ja välimuse kirjeldamisel.

Seirest võib teha peale tulemuste kokkuvõtte ka metoodilisi järeldusi ning kavandada edasisi koolitustegevusi. Metoodilises plaanis on vajalik analüüsida eri õpetajate antud hinnangute kokkulangevust: 2023. aasta kevade seireandmete põhjal on näha, et on klasse, kus on õpilaste edasijõudmine olnud väga hea, ning ka neid, kus on viimase aasta jooksul toimunud justkui tulemuste halvenemine. See, kas õpilaste edasijõudmist mõjutab konkreetne koolis kasutatav keeleõppemudel või õpetaja didaktiline pädevus või on pigem tegemist hindamise ebakõlaga, vajab edasist selgitust. Grammatiliste kategooriate omandatuse ja pildikirjelduskatse tulemuste kõrvutamine õpetajate antud hinnangutega ning vaatlus võib tulevikus pakkuda vastavat infot. Edasistel koolitustel tuleb aga tegeleda eraldi nn vaikivate lastega, selgitada välja põhjused, miks need lapsed pärast kaht või kolme aastat eesti keelt veel ei räägi, ning arendada õpetajate oskust toetada eesti keeles lausete moodustamist.